

Предлози за измене и допуне Кривичног законика Републике Србије

Аутономни женски центар, Транспарентност Србија,
и АСТРА – Акција против трговине људима

Београд, мај 2022.

Садржај

Увод.....	3
1. Измене и допуне Кривичног законика – Глава 18. Кривична дела против полне слободе.....	4
2. Измене и допуне Кривичног законика – кривична дела од значаја за сузбијање корупције.....	7
3. Предлози за измену или допуну појединачних чланова са образложењем.....	9
3.1. Неовлашћено прикупљање личних података, члан 146. КЗ.....	9
3.2. Давање и примање мита у вези са гласањем, члан 156. КЗ.....	10
3.3. Силовање, члан 178. КЗ.....	11
3.4. Обљуба над немоћним лицем, члан 179. КЗ.....	15
3.5. Обљуба са дететом, члан 180. КЗ.....	16
3.6. Обљуба злоупотребом положаја, члан 181. КЗ.....	17
3.7. Недозвољене полне радње, члан 182. КЗ.....	20
3.8. Полно узнемиравање, члан 182а. КЗ.....	22
3.9. Посредовање у вршењу проституције, члан 184. КЗ.....	23
3.10. Злоупотреба службеног положаја, члан 359. КЗ.....	25
3.11. Примање мита, члан 367. КЗ.....	26
3.12. Давање мита, члан 368. КЗ.....	27
3.13. Трговина људима, члан 388. КЗ.....	29
4. Предлози за додавање нових чланова.....	31
4.1. Глава 14. - Кривична дела против слобода и права човека и грађанина.....	31
4.2. Глава 15. - Кривична дела против изборних права.....	33
4.3. Глава 33. – Кривична дела против службене дужности.....	39

Увод

Потреба за унапређењем одредаба Кривичног законика уочена је, не само од стране организација цивилног друштва, већ и Владе Републике Србије. Идући у сусрет овим променама, које се очекују до краја 2022. године, три чланице коалиције прЕУговор, Аутономни женски центар, АСТРА – Акција против трговине људима и Транспарентност Србија, припремиле су предлоге измена и допуна – свака из своје области рада (кривична дела против полне слободе, кривична дела против човечности и кривична дела са елементом корупције).

Имајући у виду досадашња искуства са изменама кривичног законодавства, а поготово одсуство јавне расправе пред измене које су усвојене 2019. године, достављањем наших предлога већ у овој фази желимо да укажемо Министарству правде на питања која би било неопходно уредити током предстојеће законске реформе, како би их радна група благовремено размотрила. Сви предлози за нове чланове Кривичног законика, или за измену и допуну постојећих, формулисани су у облику који омогућава укључивање у текст будућег нацрта измена и допуна тог законика.

Предлоге такође објављујемо, како би се заинтересована јавност упознала са потребом измена и допуна Кривичног законика у овим областима и конкретним решењима за уочене проблеме. Надамо се да ћемо на тај начин обезбедити ширу подршку за предлоге и допринети јачању владавине права и успешнијем напретку Србије на путу европских интеграција.

1. Измене и допуне Кривичног законика – Глава 18. Кривична дела против полне слободе

Неопходност усклађивања Кривичног законика са Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици

Потврђивањем *Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици*¹ (у даљем тексту Конвенција) Република Србија је преузела обавезу да предузме све законодавне и друге мере како би се насиље над женама процесуирало и санкционисало на ефикасан и делотворан начин. Усаглашавање нормативног оквира у области кривичног материјалног права је једна од кључних обавеза, имајући у виду значај кривично правне заштите, односно адекватну инкриминацију свих облика насиља према женама које Конвенција дефинише, као и прописивање адекватних санкција и мера. Имајући у виду значај напретка Републике Србије у преговорима са Европском унијом (ЕУ), односно напредак у поштовању основних људских права и слобода, потребно је уложити додатне напоре како би се постигла максимална уједначеност са преузетим обавезама из Конвенције у овој области. У [извештају](#) Европске комисије за Србију из 2021. године се, поред осталог, наглашава да дефиниција кривичног дела силовања још увек није измењена у Кривичном законик у циљу усаглашавања са Конвенцијом.

Експертска група Савета Европе за борбу против насиља над женама и насиља у породици (ГРЕВИО) објавила је 22. јануара 2020. године свој [први \(основни\) извештај](#) о примени Конвенције Савета Европе о спречавању насиља против жена и насиља у породици у Србији. Извештај, који представља резултат првог (основног) поступка процене стања у Србији у односу на Конвенцију у целини, процењује ниво усаглашености законодавства и праксе у Србији у свим областима обухваћеним Конвенцијом. У извештају се констатује да је услед измена и допуна извршених у последњих неколико година, Кривични законик усклађенији са захтевима Конвенције, али да потреба за додатним усклађивањем и даље постоји за поједина кривична дела. У тачки 184. извештаја који се односи на сексуално насиље и силовање (члан 36 Конвенције) указује се да кривично дело силовање није дефинисано као чин обљубе на коју жртва није дала свој пристанак, као што је предвиђено Конвенцијом, већ као дело почињено уз употребу принуде, силе или претње, што се односи и на друга дела у вези са сексуалним насиљем. ГРЕВИО подсећа да се одредбе о силовању и сексуалном насиљу морају заснивати на идеји да пристанак треба да буде дат добровољно као резултат слободне воље и процењен у контексту датих околности. Такође, указује се да иако кривично дело обљуба над немоћним лицем и кривично дело силовање имају исти распон казни, пракса кривичног гоњења силовања жена са инвалидитетом као обљубе немоћног лица шаље поруку да кршење њиховог сексуалног одлучивања и аутономије не представља силовање.

¹ *Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици*, Истанбул, 11. мај 2011. године, CETS No.210, ступила на снагу 1. августа 2014. године; Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, „Службени гласник РС”, Међународни уговори, бр.12-13/2013.

ГРЕВИО у извештају (тачка 187) позива органе власти у Србији да без одлагања и хитно реформишу одредбе Кривичног законика које обухватају сексуално насиље тако да се заснивају на идеји слободно датог пристанка у складу са чланом 36. Конвенције и да обезбеде одговарајуће казне за све сексуалне радње без пристанка жртве, без обзира на личне карактеристике. У предметном извештају, у поглављу које се односи на сексуално узнемиравање (члан 40. Конвенције), истиче се да дефиниција кривичног дела полно узнемиравање из члана 182а. Кривичног законика није у потпуности у складу са одредбама Конвенције, имајући у виду да ограничава кршење достојанства особе „у сфери полног живота“. У тачки 200. извештаја ГРЕВИО снажно подстиче органе власти у Србији да измене дефиницију овог кривичног дела како би она била у потпуности у складу са чланом 40. Конвенције. На основу овог извештаја, Комитет страна је, у складу са чланом 68. тачка 12) Конвенције усвојио [препоруке](#) о примени Конвенције, у вези мера које треба предузети приликом спровођења закључака ГРЕВИО.

Кривични законик Републике Србије² (КЗ), измењен је Законом о изменама и допунама Кривичног законика³ у новембру 2016. године, чиме је кривично правни оквир делимично усаглашен са одредбама Конвенције, посебно у погледу прописивања нових кривичних дела која су предвиђена чланом 34 (Прогањање), чланом 37 (Принудни брак), чланом 38 (Генитално сакаћење жена) и чланом 40 (Сексуално узнемиравање) Конвенције. Повећане су запрећене казне за одређени број кривичних дела из групе дела против полне слободе чиме је извршено усклађивање и са чланом 45 Конвенције. Унете су и додатне измене у циљу усклађивања са чланом 36 став 3 Конвенције у погледу иницирања (по службеној дужности) гоњења за дела из групе кривичних дела против полне слободе, без обзира да ли су учињена према супружнику, а повећане су и казне за поједине облике кривичних дела. Изменама Кривичног законика из децембра 2019. године⁴, уведена је казна доживотног затвора, која се може изузетно прописати уз казну затвора за најтежа кривична дела и најтеже облике тешких кривичних дела (члан 44а КЗ). На овај начин казна доживотног затвора прописана је уз казну затвора за кривична дела из чл. 178 ст. 4, чл. 179. ст. 3. и чл. 180. ст. 5 Кривичног законика.

Поред ових значајних промена, измене Кривичног законика нису обухватиле измену одређених кривичних дела из групе дела против полне слободе, што доводи до даље неусаглашености КЗ са стандардима Конвенције у погледу дефиниције кривичног дела силовање и дела обљубе. Радња извршења „обљуба или са њом изједначен чин“ кривичног дела силовање (члан 178) и кривичних дела обљубе (чланови 179 – 181 КЗ) не обухвата све радње предвиђене Конвенцијом. Истовремено, сексуално насиље, укључујући и силовање, према дефиницији датом у члану 36 Конвенције, постоји у свим случајевима када жртва није дала свој пристанак, који у складу са чланом 36 став 2 мора да буде добровољан и настао као исход слободне воље лица процењене у контексту датих околности, што подразумева обавезу да инкриминација обухвата појам недостатка слободно датог пристанка, посебно имајући у виду захтев да се санкционише сваки недобровољни сексуални чин, укључујући и случајеве у којима није било физичког отпора жртве.⁵

² Кривични законик Републике Србије, "Службени гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

³ Закон о изменама и допунама Кривичног законика Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 94/2016.

⁴ Закон о изменама и допунама Кривичног Законика, "Службени гласник РС", бр.35/2019.

⁵ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence ([CETS No. 210](#)), пара. 191.

У члану 36 став 1 Конвенције (Сексуално насиље, укључујући силовање), Конвенција захтева инкриминацију различитих видова намерног понашања који обухватају, између осталог, у ставу 1.а. вагиналну, аналну или оралну пенетрацију сексуалне природе на телу другог лица без њеног, односно његовог пристанка, коришћењем било ког дела тела, односно предмета; те у ставу 1.б. друге сексуалне радње са лицем без њеног, односно његовог пристанка. Изменама Кривичног законика у групи кривичних дела против полне слободе дошло је до повећања запређених казни за кривично дело силовање (члан 178) и дела обљубе (кривична дела обљуба над немоћним лицем из члана 179, обљуба са дететом из члана 180 и обљуба злоупотребом положаја из члана 181), али упркос постојећим иницијативама није дошло до измена у дефиницијама ових кривичних дела, па су у том погледу законске одредбе и даље неусаглашене са захтевима Конвенције⁶.

Уважавајући наведене стандарде које поставља Конвенција, као и упоредно-правна решења, те предлоге изнете од стране стручне јавности и специјализованих удружења, предложене су бројне измене и допуне Кривичног законика у групи кривичних дела против полне слободе. Поред предлога који би требало да реше значајна питања на која је претходно указано, изнети су и други предлози за измене који стреме усаглашавању свих кривичних дела из ове групе са постављеним међународним стандардима, као и постизању кохерентног система у овој групи кривичних дела. Предлози за измену ових кривичних дела изношени су и раније у бројним експертским студијама и анализама, које су, између осталог дали Заштитник грађана Републике Србије⁷, Policy & Legal advice center, односно др Весна Ратковић⁸, као и Аутономни женски центар из Београда⁹. Упркос томе, као и чињеници да је предлог за измену кривичног дела силовање био укључен у Нацрт Закона о изменама и допунама Кривичног законика¹⁰, ове значајне измене нису нашле место у последњим изменама Кривичног законика.

⁶ Игњатовић, Т. (ур.) и група ауторки, (2014), [Анализа усклађености законодавног и стратешког оквира РС са Конвенцијом СЕ о спречавању и борби против насиља над женама и насиљем у породици](#), Основна студија, Београд: Аутономни женски центар.

⁷ Заштитник грађана Републике Србије, (2011). [Иницијатива за измену Кривичног законика](#), 21-89/11, дел. бр. 20442 од 13. октобра 2011. године.

⁸ Ратковић, В., (2016). [Анализа усклађености Кривичног законика Републике Србије са Конвенцијом Савета Европе о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици](#), Policy & Legal advice centre; Policy & Legal advice centre (2016), *Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици: Брошура – Осврт на стандарде и вредности Конвенције, у поглављима I, II, III и IV.*

⁹ Игњатовић, Т. (ур.) и група ауторки, (2014), *Анализа усклађености законодавног и стратешког оквира РС са Конвенцијом СЕ о спречавању и борби против насиља над женама и насиљем у породици*, оп. цит. Аутономни женски центар, [Предлози за измене и допуне Кривичног законика](#); Аутономни женски центар (2017), [Остварени напредак и недостаци кривично-правног система заштите након усклађивања са Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици](#), Коалиција прЕУговор.

¹⁰ Ј. Лазаревић, др М. Шкулић, Нове инкриминације против полне слободе у Кривичном законнику Србије, Билтен Врховног касационог суда бр.2/2017, стр.124

2. Измене и допуне Кривичног законика – кривична дела од значаја за сузбијање корупције

Република Србија је, ради успешнијег сузбијања корупције и адекватног кажњавања кривичних дела са елементом корупције у више наврата мењала и допуњавала Кривични законик, као и одредбе других прописа. Те реформе су једним делом биле у вези са испуњавањем међународних обавеза,¹¹ испуњавањем [препорука](#) из првог, другог и трећег круга евалуације Групе земаља за борбу против корупције, реализацијом [националних антикорупцијских планова](#) и [планова у области евроинтеграција](#).

У актуелном, Ревидираном акционом плану за Поглавље 23 преговора Србије и ЕУ, планиране су поједине активности ради реализације прелазног мерила 2.3.1. – „Србија ревидира свој Кривични законик и обезбеђује делотворно решење за поступање у случајевима кривичних дела против привреде а посебно кривичног дела „злоупотреба положаја одговорног лица“. Уједно, у образложењу овог документа Влада Србије је истакла да је „у домену репресивне борбе против корупције кључна мера Акционог плана била доношење Стратегије финансијских истрага“, те да та стратегија (донета за период 2015-2016) „представља интегришући документ за највећи број мера које се односе на репресивну борбу против корупције“ и „носећи стуб Акционог плана за поглавље 23, потпоглавље борба против корупције“.

У ревидираном акционом плану се зато предвиђа пре свега „праћење примене измењеног и допуњеног КЗ-а – коруптивних и привредних кривичних дела, уз обавезу полиције, јавног тужилаштва и судова да Министарству правде достављају годишње статистичке извештаје о покренутим и окончаним поступцима, и обавезу Министарства правде да сачињава јединствен годишњи извештај и објављује га на сајту. Статистички подаци су објављени за 2018, 2019. и 2020. годину, док за 2021. још увек (11. 5. 2022) нису, ни на [веб-сајту](#) министарства правде, ни у [годишњем извештају](#) о раду јавних тужилаштава.

Транспарентност Србија, као и коалиција преУговор у целини, у више наврата су [указивали](#) на неадекватност начина праћења репресивних активности државе у борби против корупције, а у вези са Акционим планом за Поглавље 23. То се нарочито односи на одсуство прецизних индикатора за мерење успеха у овој области. У ранијем периоду, када су такви индикатори постојали (планирано повећање броја правноснажних осуда за 20% у петогодишњем периоду важења Акционог плана за спровођење Националне стратегије за борбу против корупције 2013-2018), [показало се](#) да они нису достигнути.

Транспарентност Србија непрестано указује на то да би за успешније гоњење већег броја случајева корупције требало створити и боље нормативне претпоставке, што подразумева и измене и допуне Кривичног законика. То смо, између осталог, указали у недавно објављеној [студији о борби против корупције на високом нивоу](#) и [студији о условима за пословање са интегритетом](#), у [Процени система друштвеног интегритета из](#)

¹¹ Закон о потврђивању *Кривичноправне Конвенције о корупцији*: Службени лист СРЈ - Међународни уговори, број 2/2002-3. Закон о измени Закона о потврђивању *Кривичноправне конвенције о корупцији*: Службени лист СЦГ - Међународни уговори, број 18/2005-22. Закон о ратификацији *Додатног протокола уз Кривичноправну конвенцију о корупцији*: Службени гласник РС - Међународни уговори, број 102/2007-111. Закон о ратификацији *Конвенције Уједињених Нација против корупције*: Службени лист СЦГ - Међународни уговори, број 12/2005 – 3

2015, као и у недавно објављеним [предлозима приоритета за нову Владу и нови сазив Народне скупштине Србије](#). Конкретне предлоге за измене Кривичног законика достављали смо Министарству правде [2015](#), [2012](#). и [2009](#). године. Такође, предлоге за формулисање нових или измену и допуну постојећих кривичних дела давали смо током јавних расправа које су организоване поводом доношења или измена Закона о спречавању корупције, Закона о финансирању политичких активности, Закона о референдуму и народној иницијативи, Закона о заштити узбуњивача и Закона о слободном приступу информацијама. Неки од тих предлога поновљени су и овај пут.

Главни разлози због којих сада предлажемо измене и допуне Кривичног законика су следећи:

- постојеће норме у недовољној мери обезбеђују кажњавање појединих актера кривичних дела са елементом корупције, откривање ових кривичних дела или њихово кажњавање;
- постојећа кривична дела нису дефинисана на начин који препознаје суштину противправне активности;
- кривична дела са коруптивним елементом нису прописана у Кривичном закону, већ у другим прописима.

Посебно истичемо потребу да поред прихватања допуна Кривичног законика које смо предложили у овом документу, Министарство правде, Влада и Народна скупштина, заједно са представницима правосуђа, размотре могућност да се у Србији инкриминише као посебно кривично дело или као најтежи облик коруптивних кривичних дела, „корупција на високом нивоу“, која би се односила на ситуацији када су актери коруптивних кривичних дела носиоци највиших функција у државним органима, када вредност противправне имовинске користи или настале штете многоструко премашује износ који је сада препознат код најтежег облика кривичног дела „злоупотреба службеног положаја“ или када се штетне последице корупције огледају у нарочито тешким случајевима повреде људских права (нпр. угрожавања живота и здравља већег броја људи).

3. Предлози за измену или допуну појединачних чланова са образложењем

3.1. Неовлашћено прикупљање личних података, члан 146. КЗ

Предложена је следећа измена и допуна:

У члану 146. додаје се нови став 3. који гласи:

„Ко податке о личности који се прикупљају, обрађују и користе на основу закона неовлашћено прибави, саопшти другом или употреби за извршење неког кривичног дела против службене дужности или изборних права, односно противно закону прикупља податке о личности грађана или тако прикупљене податке користи за извршење неког кривичног дела против службене дужности или изборних права, казниће се затвором од најмање пет година.“

Досадашњи став 3. постаје став 4.

У складу са предлогом, текст члана 146. КЗ би гласио:

- (1) Ко податке о личности који се прикупљају, обрађују и користе на основу закона неовлашћено прибави, саопшти другом или употреби у сврху за коју нису намењени, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.
- (2) Казном из става 1. овог члана казниће се и ко противно закону прикупља податке о личности грађана или тако прикупљене податке користи.
- (3) Ко податке о личности који се прикупљају, обрађују и користе на основу закона неовлашћено прибави, саопшти другом или употреби за извршење неког кривичног дела против службене дужности или изборних права, односно противно закону прикупља податке о личности грађана или тако прикупљене податке користи за извршење неког кривичног дела против службене дужности или изборних права.
- (4) Ако дело из става 1. и 3. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се затвором до три године.

Образложење:

Неовлашћено прикупљање и злоупотреба личних података представља све масовнију појаву у савременом друштву. Томе свакако доприноси повећан број случајева када је ради остваривања гарантованих права и интереса неопходно дати личне податке чиме се истовремено повећава и степен њихове "рањивости". Додатни проблем представља чињеница да не постоји одговарајући механизам чија би примена могла да оствари како општу тако и специјалну превенцију. Предложеним решењем се иде за прописивањем кривичне одговорности за лица чији крајњи циљ који желе постићи неовлашћеним прикупљањем и злоупотребом личних података јесте извршење неког од кривичних дела против службене дужности или изборних права.

3.2. Давање и примање мита у вези са гласањем, члан 156. КЗ

Предложена је следећа измена и допуна:

У члану 156. додаје се нови став 3. који гласи:

„Казном из става 1. овог члана казниће се и ко проверава да ли су лица којима је нуђена, дата или обећана награда, поклон или каква друга корист гласала онако како им је речено или договорено.“

Досадашњи ставови 3. и 4. постају ставови 4. и 5.

У складу са предлогом, текст члана 156. КЗ би гласио:

- (1) Ко другоме нуди, даје, обећа награду, поклон или какву другу корист да на изборима или референдуму гласа или не гласа или да гласа у корист или против одређеног лица односно предлога,
казниће се новчаном казном или затвором до три године.
- (2) Казном из става 1. овог члана казниће се и ко захтева или прими поклон или какву другу корист да на изборима или референдуму гласа или не гласа или да гласа у корист или против одређеног лица односно предлога.
- (3) Казном из става 1. овог члана казниће се и ко проверава да ли су лица којима је нуђена, дата или обећана награда, поклон или каква друга корист гласала онако како им је речено или договорено.
- (4) Ако дело из става 1. овог члана учини члан бирачког одбора или друго лице у вршењу дужности у вези са гласањем,
казниће се затвором од три месеца до пет година.
- (5) Поклон или друга корист одузеће се.

Образложење:

Иако статистички подаци показују да се кривично гоњење за ово кривично дело по правилу не предузима или се предузима у толико мало случајева да се не исказује посебно у статистикама о броју покренутих кривичних поступака, постоје бројна посредна указивања да његово извршење током избора није неуобичајена појава. Сумње у распрострањеност ове појаве су у сваком изборном процесу све веће, уз помињање разноврсних модалитета, од којих су неки условљени технолошким напретком (нпр. снимање „пожељно заокруженог“ гласачког листића мобилним телефоном).

Предложеним решењем се омогућава да се кривично гоне и казне не само лица која обећавају, нуде или дају мито, већ и лица која проверавају да ли су грађани којиима су они дати или обећани заиста и гласали онако како им је речено и договорено. Овде могу бити у питању разне радње – нпр. провера снимака са мобилних телефона, провера да ли су се сви подмићени бирачи појавили на гласачким местима и користили се својим бирачким правом, провера да ли је грађанин са којим је тако договорено, изнео са биралишта празан гласачки листић, након што је у кутију убацио претходно попуњени, провера да ли се у гласачкој кутији налази очекивани број гласачких листића означених унапред договореном бојом или знаком, испитивање грађана након избора да ли су гласали и да ли су гласали у складу са претходним договором и слично.

3.3. Силовање, члан 178. КЗ

Предложена је следећа измена и допуна:

У члану 178. **додаје** се нов став 1. који гласи:

„Ко без пристанка другог лица над њим изврши обљубу или са њом изједначен чин без обзира на начин вршења тог чина, казниће се затвором од три до дванаест година.“

Досадашњи став 1. који постаје став 2. **мења се** тако да гласи:

„Ако је дело из става 1. овог члана извршено употребом силе или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица или искоришћавањем физичког или менталног инвалидитета или сметњи, немоћи или каквог другог стања тог лица услед којег оно није способно за отпор, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.“

Досадашњи став 2. постаје став 3. у коме се речи „две до десет“ **заменују** речима „три до дванаест“.

Досадашњи став 3. постаје став 4. у коме се речи „ст. 1. и 2.“ **заменују** речима „ст. 1-3.“, после речи „повреда“ **додају** се речи „или тешко нарушавање физичког или психичког здравља“, после речи „од стране више лица“ **додају** се речи „или према више лица“, а после речи „малолетнику“ **додају** се речи „или члану породице“.

Досадашњи став 4. постаје став 5. у коме се речи „из ст. 1 и 2.“ **заменују** речима „из става 1-3.“, после речи „или је дело“ **додају** се речи „из ст. 2 и 3 овога члана.“

У складу са предлогом, (пречишћен) текст члана 178. КЗ РС би гласио:

- (1) „Ко без пристанка другог лица над њим изврши обљубу или са њом изједначен чин без обзира на начин вршења тог чина,
казниће се затвором од три до дванаест година.
- (2) Ако је дело из става 1. овог члана извршено употребом силе или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица или искоришћавањем физичког или менталног инвалидитета или сметњи, немоћи или каквог другог стања тог лица услед којег оно није способно за отпор,
учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.
- (3) Ако је дело из става 1. овог члана учињено претњом да ће се за то или њему блиско лице открити нешто што би шкодило његовој части или угледу или претњом другим тешким злом,
учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година.
- (4) Ако је услед дела из ст. 1-3. овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање физичког или психичког здравља лица према којем је дело извршено, или ако је дело извршено од стране више лица или према више лица, или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин, или је учињено према малолетнику или члану породице, или је дело имало за последицу трудноћу,
учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.

(5) Ако је услед дела из ст. 1-3. овог члана наступила смрт лица према којем је дело извршено или је дело из става 2. и 3. овог члана учињено према детету, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година или доживотним затвором.“

Образложење:

Предложеним **увођењем новог става 1.** у дефиницију кривичног дела силовање уводи се као нов посебан облик овог дела обљуба или са њом изједначен чин до кога је дошло без употребе принуде, односно силе или претње. У овом случају, до обљубе или са њом изједначеног чина долази против воље пасивног субјекта, односно без пристанка пасивног субјекта.

Предложена измена оправдана је са становишта обавеза које је Република Србија преузела ратификацијом Конвенције и стога представља нужан корак у потпуном усклађивању са чланом 36 Конвенције (Сексуално насиље, укључујући силовање). У складу са ставом 1. члана 36. Конвенције, сексуално насиље укључујући и силовање мора бити криминализовано у случајевима када је до акта дошло без пристанка жртве, који у складу са ставом 2. члана 36 мора да буде добровољан и настао као исход слободне воље лица процењене у контексту датих околности. То подразумева обавезу да инкриминација обухвата појам недостатка слободно датог пристанка, посебно имајући у виду захтев да се санкционише сваки недобровољни сексуални чин, укључујући и случајеве у којима није било физичког отпора жртве¹². На неопходност измена указује се и у поменутом ГРЕВИО извештају из јануара 2020. године о првом (основном) поступку процене стања у Србији у односу на Конвенцију (тачка 187), у којем ГРЕВИО позива органе власти у Србији да без одлагања и хитно реформишу одредбе Кривичног законика које обухватају сексуално насиље тако да се заснивају на идеји слободно датог пристанка у складу са чланом 36. Конвенције и да обезбеде одговарајуће казне за све сексуалне радње без пристанка жртве, без обзира на личне карактеристике.

Предложеним изменама извршило би се и усаглашавање са осталим међународним стандардима у овој области, па тако и са становиштем које је установљено у пракси Европског суда за људска права, које указује да било какав ригидан приступ кривичном гоњењу који инсистира на доказу физичког отпора у свим случајевима доводи до ризика да велики број случајева остане некажњен и тако доводи у питање ефикасну заштиту сексуалне аутономије лица. У складу са савременим трендовима у овој области законодавства, државе чланице имају позитивну обавезу у складу са члановима 3. и 8. *Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода*¹³, која „обухвата захтев за кажњавањем и ефективним кривичним гоњењем сваког чина извршеног без сагласности жртве, укључујући и случајеве када жртва није пружала физички отпор“¹⁴.

¹² Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence ([CETS No. 210](#)), para. 191.

¹³ Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода са припадајућим протоколима, "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 - испр. и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр.12/2010 и 10/2015.

¹⁴ Одлука Европског суда за људска права у случају М. Ц. против Бугарске од 4. децембра 2003. године, бр. 39272/98, пара. 166.

Такође, [Општа препорука 19](#) Комитета УН за елиминацију свих облика дискриминације жена у члану 24 (б) наводи да „државе чланице треба да осигурају да закони којима се регулише насиље у породици, злостављање, силовање, сексуални напади и остали облици родно заснованог насиља треба да пруже адекватну заштиту свим женама, уз уважавање њиховог интегритета и дигнитета.“ Комитет УН за елиминацију свих облика дискриминације жена у својој [одлуци](#) у предмету Карен Тајаг Вертидо против Филипина од 16. јула 2010. године указао је на потребу измене дефиниције силовања како би централно место дефиниције представљао недостатак сагласности, уз налог да се из дефиниције избаци услов да сексуални напад мора бити учињен силом или претњом, као и сваки услов да је било пенетрације, уз смањивање секундарне виктимизације жртва у поступку на тај начин што ће се усвојити дефиниција сексуалног напада која или захтева постојање „недвосмисленог и добровољног пристанка“ и у коме ће терет доказивања бити пребачен на учиниоца да докаже да је жртва дала пристанак; или захтевом да се чин одиграо у „принудним условима“, што би укључивало широки спектар принудних околности.

Предложеном изменом обљуба или са њом изједначен чин у случају изостанка принуде предвиђена је као нов посебан облик кривичног дела силовање, а разлози за ово решење уместо прописивања посебног кривичног дела тзв. „обљубе без пристанка“ су вишеструки. Приликом последњих измена и допуна Кривичног законика, у самом Нацрту Закона о изменама и допунама Кривичног законика овај вид кривичног дела силовање био је такође предвиђен као један од посебних облика постојећег кривичног дела силовање, а не као посебно кривично дело. Овакво решење се чини као адекватније, иако у домаћој правној теорији постоје различита мишљења у прилог овој дилеми¹⁵. Имајући у виду наведене међународне стандарде који указују да се ради о облику силовања, прописивање обљубе или са њом изједначеног чина без пристанка жртве као посебног облика кривичног дела силовање чини се као исправно решење. Поред тога, издвајање таквог чина као посебног кривичног дела, поред тога што поставља питање адекватног назива самог дела, може навести законодавца на прописивање неоправдано ниске запрећене казне чиме би се ово дело третирао као дело мањег значаја, каквих је примера већ било у системима земаља које су прихватиле ово решење.

Поред наведеног, предложеним изменама у новом ставу 1. члана 178. дефиниција дела подразумева обљубу или са њом изједначен чин, уз новину да се одредба додатно прецизира додавањем речи „без обзира на начин вршења тог чина“. Ова измене такође представља усклађивање са ставом 1.а. члана 36 Конвенције који захтева инкриминацију различитих видова намерног понашања који обухватају, између осталог, вагиналну, аналну или оралну пенетрацију сексуалне природе на телу другог лица, коришћењем било ког дела тела, односно предмета. У досадашњој правној теорији и пракси није било спорно да термин „обљуба или са њом изједначен чин“ обухватају вагиналну, аналну или оралну пенетрацију сексуалне природе, па се задржавање овакве дефиниције може сматрати оправданим, без потребе да се у самој дефиницији посебно наводи да се ради о „вагиналној, аналној или оралној пенетрацији сексуалне природе“. Међутим, како су стручне студије указивале на неусаглашеност судске и тужилачке праксе у ситуацијама које подразумевају пенетрацију делом тела (који није мушки полни

¹⁵ Ј. Лазаревић, др М. Шкулић, *Нове инкриминације против полне слободе у Кривичном законнику Србије*, Билтен Врховног касационог суда бр. 2/2017, стр.127-128.

орган) или пенетрацију предметом у погледу тумачења да ли ове радње извршења представљају недозвољену полну радњу или обљубу или са њом изједначен чин, предложена измена се показује као нужна и оправдана, имајући у виду да би задржавање постојећег решења довело до даљег ускраћивања права жртава у области кривичноправне заштите, на шта је већ претходно указивано у стручним студијама¹⁶.

Предложеним **изменама досадашњег става 1. који постаје став 2.** као тежи облик овог кривичног дела прописује се извршење обљубе или са њом изједначеног чина употребом принуде, односно силе или претње, као и извршење обљубе или са њом изједначеног чина која је учињена искоришћавањем околности као што су душевно обољење, заостали душевни развој, друга душевна поремећености или каква друга врста инвалидитета, немоћ или каквог друго стање тог лица услед којег оно није способно за отпор. На овај начин кривично дело обљуба над немоћним лицем из члана 179. КЗ РС инкорпорирано је у кривично дело силовање. Предложена измена је у складу са изнетим препорукама ГРЕВИО комитета, у чијем се извештају указује да иако кривично дело обљуба над немоћним лицем и кривично дело силовање имају исти распон казни, пракса кривичног гоњења силовања жена са инвалидитетом као обљубе немоћног лица шаље поруку да кршење њиховог сексуалног одлучивања и аутономије не представља силовање. Имајући у виду препоруку ГРЕВИО комитета за реформирање одредби Кривичног законика како би се обезбедиле одговарајуће казне за све сексуалне радње без пристанка жртве, без обзира на личне карактеристике, оваква измена се може сматрати оправданом. Такође, распон прописаних казни за кривично дело из чл.179. уклопљен је у одредбе чл.178. КЗ РС.

Поред тога, предложеном изменом у овом ставу се мења и унета дефиниција постојећег кривичног дела обљуба над немоћним лицем, тако што се додаје „или искоришћавањем физичког или менталног инвалидитета или сметње, немоћи или каквог другог стања тог лица услед којег оно није способно за отпор“, чиме се додатно постиже нужно прецизирање ове одредбе, како евентуална различита тумачења у пракси, са правног или медицинског аспекта, не би довела до ускраћивања права жртава овог кривичног дела.

Изменама досадашњег става 2. који постаје став 3. предлаже се повећање запрећене казне затвора са две до десет на три до дванаест година, имајући у виду запрећену казну за нови став 1. овог дела, те неоправдано ниску запрећену казну за овај облик дела.

Имајући у виду да предложеним изменама **досадашњи став 3. постаје став 4.**, у овом ставу је предложена измена речи „ст.1. и 2.“ које се замењују речима „ст.1-3.“, која је нужна са становишта правилне нумерације и упућивања на претходне ставове у члану.

Поред тога, предложена је и измена околности које утичу на постојање тежег облика кривичног дела силовање, па се тако поред наступања тешке телесне повреде уводи и тешко нарушавање здравља пасивног субјекта овог дела. Ако се у виду имају тешке последице које по физичко и психичко здравље настају код жртава сексуалног насиља, укључујући и силовање, а које могу постојати независно од чињенице да ли је услед извршења кривичног дела дошло до тешких телесних повреда, ова измена се може

¹⁶ Заштитник грађана Републике Србије, (2011). [Иницијатива за измену Кривичног законика](#), 21-89/11, дел.бр.20442 од 13. октобра 2011. године.

сматрати оправданом са становишта изједначавања положаја и права жртава сексуалног насиља у односу на жртве других кривичних дела код којих је ова околност прописана.

Тако се код кривичних дела недозвољен прекид трудноће из члана 120. став 4., излагање опасности из чл. 125. став 2, напуштање немоћног лица из члана 126. став 2, непружање помоћи из члана 127. став 2. као околност наводи „тешко нарушавање здравља или друга тешка телесна повреда“. Код кривичног дела противправно лишење слободe из члана 132. став 3. наводи се „или је лицу које је противправно лишено слободe услед тога тешко нарушено здравље или су наступиле друге тешке последице“, а код кривичног дела отмица из члана 134. став 3. „или му је тешко нарушено здравље или су наступиле друге тешке последице“. Код кривичног дела одузимање малолетног лица из члана 191. став 4. наводи се „или је услед дела теже угрожено здравље“. Имајући у виду кривично дело насиље у породици из члана 194. став 3 у коме се наводи да је „наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља“, оваква предложена измена се може сматрати нужном и оправданом, те усклађеном са постојећим дефиницијама других кривичних дела.

Следећа предложена измене у истом ставу предвиђа додатну околност која утиче на постојање тежег облика кривичног дела силовање, па се тако поред осталих постојећих додаје и околност да је дело учињено према члану породице. Предложене измене су оправдане са становишта усклађивања са чланом 46.а. Конвенције, која предвиђа прописивање ове околности као елемента кривичног дела или као отежавајућу околност. Имајући у виду штетне последице које силовање и кривична дела против полне слободe остављају на жртве, прописивање тежег облика кривичног дела уколико је, поред осталих околности, извршено од стране члана породице, представља нужан корак у усклађивању са Конвенцијом. Уведена је околност да је дело извршено према више лица.

Имајући у виду да се предложеним изменама уводи нов став 1. у члан 179, **досадашњи став 4. постаје став 5.**, па су предложене измене нужне са становишта правилне нумерације и упућивања на претходне ставове у члану. Посебно се има у виду постојеће дело из члана 180. КЗ РС, односно чињеница да се на овом месту у случају да је дело извршено према детету не може упућивати на нови став 1. члана 179., пошто је у питању дете односно у складу са КЗ РС малолетно лице испод 14 година, које је испод старосне границе за давање сагласности за сексуални чин, па самим тим не може говорити о постојању или непостојању пристанка.

3.4. Обљуба над немоћним лицем, члан 179. КЗ

Предложена је следећа измена и допуна:

Члан 179. КЗ РС брише се.

Образложење:

Сходно предложеним и образложеним изменама којима је кривично дело обљуба над немоћним лицем инкорпорирано у кривичног дело силовање из члана 178. КЗ РС, предложено је **брисање кривичног дела из члана 179. КЗ РС** као посебног кривичног дела.

3.5. Обљуба са дететом, члан 180. КЗ

Предложене су следеће измене и допуне:

У називу члана 180. **замене** се реч „са“ речју „над“.

У члану 180. став 1. речи „са дететом“ **замене** се речима „над дететом“, а после речи „чин“ **додају** се речи „без обзира на начин вршења тог чина“.

У ставу 2. после речи „повреда“ **додају** се речи „или тешко нарушавање физичког и психичког здравља“, а после речи „лица“ **додају** се речи „или је учињено према више деце или од стране члана породице“.

У складу са предлогом, (пречишћен) текст члана 180. КЗ РС би гласио:

Обљуба над дететом, чл. 180

(1) „Ко над дететом изврши обљубу или са њом изједначен чин без обзира на начин вршења тог чина,

казниће се затвором од пет до дванаест година.

(2) Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање физичког или психичког здравља детета према којем је дело извршено или је дело извршено од стране више лица или је учињено према више деце или од стране члана породице или је дело имало за последицу трудноћу,

учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.

(3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт детета,

учинилац ће се казнити затвором најмање десет година или доживотним затвором.

(4) Неће се казнити за дело из става 1. овог члана учинилац, ако између њега и детета не постоји значајнија разлика у њиховој душевној и телесној зрелости“.

Образложење:

Предложеном **изменом назива кривичног дела** истиче се да је у питању дете, односно у складу са КЗ РС малолетно лице испод 14 година, које је испод старосне границе за давање сагласности за сексуални чин, па самим тим не може постојати било какав елемент сагласности односно добровољности. Како реч „са“ може да имплицира равноправно учешће у радњи обљубе или са њом изједначеног чина, предложена измена је оправдана.

Као што је претходно наведено за предлог измене назива овог кривичног дела, предложеном **изменом става 1.** истиче се да је у питању дете, односно у складу са КЗ РС малолетно лице испод 14 година, које је испод старосне границе за давање сагласности за сексуални чин, па самим тим не може постојати било какав елемент сагласности односно добровољности. Како реч „са“ може да имплицира равноправно учешће у радњи обљубе или са њом изједначеног чина, предложена измена је оправдана.

Имајући у виду претходно изнето образложење за предложене измене члана 178. КЗ РС које постојећу дефиницију обљубе или са њом изједначеног чина у складу са чланом 36. Конвенције проширују и на обљубу или са њом изједначен чин без обзира на начин вршења тог чина, неспорна је потреба да се таква измена унесе и у први став члана 180. КЗ. Предложена измена представља усклађивање са ставом 1.а. члана 36 Конвенције који захтева инкриминацију различитих видова намерног понашања који обухватају, између осталог, вагиналну, аналну или оралну пенетрацију сексуалне природе на телу другог лица, коришћењем било ког дела тела, односно предмета.

Предложена је **измена става 2.** у погледу околности које утичу на постојање тежег облика кривичног дела, па се тако поред наступања тешке телесне повреде уводи и тешко нарушавање здравља пасивног субјекта овог дела, а измена се може сматрати оправданом са становишта изједначавања положаја и права жртава сексуалног насиља у односу на жртве других кривичних дела код којих је ова околност прописана, као што је већ образложено у вези са предлогом измена чл.178. КЗ. У истом ставу предложена је и измена у која такође допуњује околности које утичу на постојање тежег облика кривичног дела, па се тако поред осталих постојећих додаје и околност да је дело учињено према члану породице или према више деце.

3.6. Обљуба злоупотребом положаја, члан 181. КЗ

Предложене су следеће измене и допуне:

У члан 181. став 1. после речи „чин“ **додају** се речи „без обзира на начин вршења тог чина“, а речи „три месеца до три године“ **заменују** речима „шест месеци до пет година“.

У ставу 2. речи „усвојилац, родитељ, очух, маћеха“ **бришу се**, а после речи „овлашћења“ **додају** се речи „или односа поверења“, реч „једне“ заменује се речју „две“.

После става 2. **додаје се нови став 3.** који гласи:

„Ако је дело из става 2. овог члана извршено од стране члана породице, очуха или маћехе или другог лица које са малолетником живи у заједничком домаћинству, или према више лица, учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година.“

Досадашњи став 3. постаје став 4. који се **мења** и гласи:

„Ако је дело из ст. 2. и 3. овог члана учињено према детету, учинилац ће се казнити за дело из става 2. затвором од пет до дванаест година, а за дело из става 3. затвором од пет до петнаест година.“

Досадашњи став 4. постаје став 5. у коме се речи „из ст.1. до 3.“ **заменују** речима „из ст.1- 4.“, а речи „из става 3.“ **заменују** се речима „из ст. 3. до 4“.

Досадашњи став 5. постаје став 6. у ком се речи „из става 3.“ **заменују** речима „из става 4“.

У складу са предлогом, (пречишћен) текст члана 181. КЗ РС би гласио:

(1) „Ко злоупотребом свог положаја наведе на обљубу или са њом изједначен чин без обзира на начин вршења тог чина лице које се према њему налази у односу какве подређености или зависности,
казниће се затвором од шест месеци до пет година.“

- (2) Наставник, васпитач, старалац (...) или друго лице које злоупотребом свог положаја или овлашћења или односа поверења изврши обљубу или са њом изједначен чин са малолетником који му је поверен ради учења, васпитавања, старања или неге,
казниће се затвором од две до десет година.
- (3) Ако је дело из става 2. овог члана извршено од стране члана породице, очуха или маћехе или другог лица које са малолетником живи у заједничком домаћинству, или према више лица,
учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година.
- (4) Ако је дело из ст. 2. и 3. овог члана учињено према детету,
учинилац ће се казнити за дело из става 2. затвором од пет до дванаест година, а за дело из става 3. затвором од пет до петнаест година.
- (5) Ако је дело из ст. 1-4. овог члана имало за последицу трудноћу,
учинилац ће се казнити за дело из става 1. затвором од шест месеци до пет година, за дело из става 2. затвором од пет до дванаест година, а за дело из ст. 3-4. затвором од пет до петнаест година.
- (6) Ако је услед дела из става 4. овог члана наступила смрт детета,
учинилац ће се казнити затвором најмање десет година или доживотним затвором."

Образложење:

Имајући у виду претходно изнето образложење за предложене измене постојећих чланова 178-180. КЗ РС које постојећу дефиницију обљубе или са њом изједначеног чина у складу са чланом 36. Конвенције проширују и на обљубу или са њом изједначен чин без обзира на начин вршења тог чина, неспорна је потреба да се таква **измена унесе и у став 1.** члана 181. КЗ. Предложена измена представља усклађивање са ставом 1.а. члана 36 Конвенције који захтева инкриминацију различитих видова намерног понашања који обухватају, између осталог, вагинална, анална или орална пенетрацију сексуалне природе на телу другог лица, коришћењем било ког дела тела, односно предмета.

Такође, предлаже се да се уместо постојеће запрећене казна затвора од три месеца до три године за ово дело пропише казна затвора од шест месеци до пет година, имајући у виду да се ради о неодговарајуће благој казни. Предложена измена је нужна са становишта усклађивања са чланом 45. Конвенције који обавезује стране уговорнице да обезбеде да кривична дела утврђена на основу ове Конвенције буду кажњива санкцијама које су делотворне, сразмерне и које одвраћају од вршења кривичних дела, узимајући у обзир њихову озбиљност.

Предложене **измене става 2.** имају за циљ да се из постојећег става 2. члана 181. КЗ изузму чланови породице, као и очух и маћеха, те да се извршење овог облика дела пропише посебним, новим ставом 3. истог члана. Такође, извршење дела из овог става злоупотребом положаја или овлашћења предложеним изменама се проширује и на однос поверења, у складу са стандардима Конвенције Савета Европе о Заштити деце од

сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања¹⁷ која у чл. 18.б. обавезује државе чланице да криминализују ступање у сексуалне активности са дететом када је притом злоупотребљен признати положај поверења, ауторитета или утицаја над дететом.

Предложеном изменом, после постојећег става 2. члана 181. КЗ **уводи се нови став 3.**, који посебно прописује ситуацију када је дело из постојећег става 2. овог члана извршено од стране члана породице, очуха или маћехе или другог лица које са малолетником живи у заједничком домаћинству, уз прописивање адекватно више запрећене казне за овај облик дела. Измена је оправдана у циљу усаглашавања са стандардима Конвенције Савета Европе о Заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања¹⁸ која у чл. 18.б. обавезује државе чланице да криминализују ступање у сексуалне активности са дететом када је притом злоупотребљен признати положај поверења, ауторитета или утицаја над дететом, укључујући ту и положај у породици. При томе се имало у виду и да извршење дела од члана породице има теже последице по малолетника, у ком смислу су претходно предложене измене и других дела из групе кривичних дела против полне слободе. Уведена је околност да је дело извршено према више лица.

Имајући у виду да се предложеним изменама уводи нов став 3. у члан 181. који подразумева извршење дела из става 2. од стране члана породице, очуха или маћехе или другог лица које са малолетником живи у заједничком домаћинству, при чему **досадашњи став 3. постаје став 4.**, предложене измене су нужне са становишта правилне нумерације и упућивања на претходне ставове у члану, као и усаглашавања прописаних казни са осталим делима из ове групе.

Имајући у виду да се предложеним изменама уводи нов став 3. у члан 179., при чему досадашњи **став 4. постаје став 5.**, предложене измене су нужне са становишта правилне нумерације и упућивања на претходне ставове у члану.

Имајући у виду да се предложеним изменама уводи нов став 1. у члан 179., при чему досадашњи **став 5. постаје став 6.**, предложене измене су нужне са становишта правилне нумерације и упућивања на претходне ставове у члану.

¹⁷ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, „Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 1/2010.

¹⁸ Исто.

3.7. Недозвољене полне радње, члан 182. КЗ

Предложене су следеће измене и допуне:

У члану 182. став 1. речи „чл.178. ст.1. и 2.“ **заменењују** се речима „чл.178. ст.1-3.“, речи „181. ст. 1. и 2.“ **заменењују** се речима „181. ст. 1-3.“, а речи „новчаном казном или затвором до три године“ **заменењују** се речима „затвором од шест месеци до три године.“

У ставу 2. речи „члана 181. став 3.“ **заменењују** се речима „члана 181. став 4.“

У ставу 3. после речи „повреда“ **додају** се речи „или тешко нарушавање физичког или психичког здравља“, а после речи начин **додају** се речи „или од стране члана породице или према више лица“.

У ставу 4. иза речи речи „пет година“ **заменењују** се речима „десет година“, и додају речи „или доживотним затвором“.

У складу са предлогом, (пречишћен) текст члана 182. КЗ РС би гласио:

- (1) „Ко под условима из чл. 178. ст. 1-3, 179. став 1. и 181. ст. 1.-3. овог законика изврши неку другу полну радњу,
казниће се (...) затвором од шест месеци до три године.
- (2) Ко под условима из члана 180. став 1. и члана 181. став 4. овог законика изврши неку другу полну радњу,
казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање физичког или психичког здравља лица према којем је дело извршено или ако је дело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин, или од стране члана породице или према више лица,
учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.
- (4) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт лица према којем је дело извршено,
учинилац ће се казнити затвором најмање десет година или доживотним затвором.“

Образложење:

Имајући у виду да је предложеним изменама предвиђено увођење новог става 1. у члан 178., као и новог става 3. у члану 181. КЗ, предложене **измене става 1.** су нужне са становишта правилне нумерације и упућивања на одговарајуће ставове члана 178. и члана 180. у овом кривичном делу.

Поред тога, предлаже се да се ставом 1. овог члана запрећује казна затвора од шест месеци до 3 године. Предложена измена је нужна са становишта усклађивања са чланом 45. Конвенције који обавезује стране уговорнице да обезбеде да кривична дела утврђена на основу ове Конвенције буду кажњива санкцијама које су делотворне, сразмерне и које одвраћају од вршења кривичних дела, узимајући у обзир њихову озбиљност.

Такође, према члану 19 Конвенције УН о правима детета¹⁹ државе чланице дужне да предузимају све одговарајуће законодавне, административне, социјалне и образовне мере ради заштите детета од свих облика сексуалне злоупотребе, као и да у складу са чланом 34 заштите дете од свих облика сексуалног изабљивања и сексуалне злоупотребе, међу којима је и навођење или присиљавање детета да учествује у незаконитим сексуалним активностима. Конвенција Савета Европе о Заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања²⁰ у чл. 18 обавезује државе чланице да предузму неопходне законодавне или друге мере како би обезбедиле да следећи видови намерног понашања буду криминализовани: а) бављење сексуалним активностима са дететом које, сходно одговарајућим одредбама унутрашњег права, није навршило правни узраст у коме су сексуалне активности допуштене; б) ступање у сексуалне активности са дететом када је притом примењена принуда, сила или претња; или злоупотребљен признати положај поверења, ауторитета или утицаја над дететом, укључујући ту и положај у породици; или злоупотребљена посебно осетљива ситуација у којој се дете налази, његов рањиви положај, првенствено због менталног или физичког хендикепа или зависности.

Како је постојећа казнена политика преблага, предложена измена је оправдана са становишта поштравања казнене политике и испуњавања обавеза које је држава преузела на основу наведених међународних докумената.

Имајући у виду измене члана 181. КЗ услед чега би досадашњи став 3. овог члана постао став 4., предложене **измене става 2.** су нужне са становишта правилне нумерације и упућивања на одговарајући став члана 181. у овом кривичном делу.

Предложена измена околности које утичу на постојање тежег облика кривичног дела из **става 3.** поред наступања тешке телесне повреде уводи и тешко нарушавање здравља пасивног субјекта овог дела. Ако се у виду имају тешке последице које по физичко и психичко здравље настају код жртава сексуалног насиља а које могу постојати независно од чињенице да ли је услед извршења кривичног дела дошло до тешких телесних повреда, ова измена се може сматрати оправданом са становишта изједначавања положаја и права жртава сексуалног насиља у односу на жртве других кривичних дела код којих је ова околност прописана, као што је претходно образложено код предлога за уношење ове околности у остала кривична дела.

У истом ставу предложена је и измена у која такође допуњује околности које утичу на постојање тежег облика кривичног дела, па се тако поред осталих постојећих додаје и околност да је дело учињено према члану породице или према више лица.

Предложеном **изменом става 4.** предлаже се да се уместо постојеће запрећене казна затвора од пет година за најтежи облик овог дела које за последицу има смрт лица према којем је дело извршено пропише казна затвора од десет година, имајући у виду да се ради о неодговарајуће благој казни. Предложена измена је нужна са становишта усклађивања са чланом 45. Конвенције који обавезује стране уговорнице да обезбеде да

¹⁹ Закон о ратификацији Конвенције УН о правима детета, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 15/90 и „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97.

²⁰ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, „Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 1/2010.

кривична дела утврђена на основу ове Конвенције буду кажњива санкцијама које су делотворне, сразмерне и које одвраћају од вршења кривичних дела, узимајући у обзир њихову озбиљност, а такође и са становишта усклађивања казни из ове групе кривичних дела.

3.8. Полно узнемиравање, члан 182а. КЗ

Предложене су следеће измене и допуне:

У члану 182а. став 3. после речи „понашање“ **додају** се речи „полне природе“, а речи „у сфери полног живота“ **бришу** се.

У складу са предлогом, (пречишћен) текст члана 182а. КЗ РС би гласио:

- (1) „Ко полно узнемирава друго лице,
казниће се новчаном казном или затвором до шест месеци.
- (2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу,
учинилац ће се казнити затвором од три месеца до три године.
- (3) Полно узнемиравање јесте свако вербално, невербално или физичко
понашање полне природе које има за циљ или представља повреду
достојанства лица (...), а које изазива страх или ствара непријатељско,
понижавајуће или увредљиво окружење.
- (4) Гоњење за дело из става 1. овог члана предузима се по предлогу.“

Образложење:

Предложеном **изменом става 3.** предлаже се прецизирање појма полног узнемиравања, тако што се после речи „свако вербално, невербално или физичко понашање“ додају речи „полне природе“, а иза речи „представља повреду достојанства лица“ бришу се речи „у сфери полног живота“. Наведена измена се може сматрати оправданом, имајући у виду потребу одредницом „полно“ прецизније одреди сама врста понашања, уместо да се њом ограничава област повреде достојанства као циља или последице овог кривичног дела. У поменутом ГРЕВИО извештају, у поглављу које се односи на сексуално узнемиравање (члан 40. Конвенције), такође се истиче да дефиниција кривичног дела полно узнемиравање из члана 182а. Кривичног законика није у потпуности у складу са одредбама Конвенције, имајући у виду да ограничава кршење достојанства особе „у сфери полног живота“.

3.9. Посредовање у вршењу проституције, члан 184. КЗ

Предложене су следеће измене и допуне:

У члану 184. брише се став 2.

У складу са предлогом, текст члана 184. би гласио:

(1) Ко наводи или подстиче друго пунолетно лице на проституцију или учествује у предаји неког пунолетног лица другоме ради вршења проституције или ко путем средстава јавног информисања и других сличних средстава пропагира или рекламира проституцију, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

~~(2) Ако је дело из става 1. овог члана извршено према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година и новчаном казном.~~

Образложење:

Наведене измене су предложене у складу са Конвенцијом УН о правима детета и Факултативним протоколом уз Конвенцију о правима детета о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији, као и препорукама Комитета УН о правима детета, те на основу Анализе правосудне праксе коју НВО АСТРА – Акција против трговине људима од 2011. године спроводи Анализу правосудне праксе, ради унапређења положаја жртава трговине људима и сродних кривичних дела (посредовање у вршењу проституције, трговина малолетним лицима ради усвојења и од 2020. прекршај проституција из члана 16. Закона о јавном реду и миру) у судским поступцима.

Анализом података уочено је да у великом броју случајева долази до преквалификације кривичног дела трговина људима, члан 388. Кривичног законика у лакше кривично дело, посредовање у вршењу проституције из члана 184 Кривичног законика. Став 2. члана 184. Кривичног законика утврђује посредовање у вршењу проституције малолетне особе као квалификаторни облик кривичног дела. Међутим, став 2. члана 184. Кривичног законика је противречан члану 184. који се односи на добровољан сексуални рад, али је у супротности и са чланом 388 Кривичног законика, као и са међународним стандардима и документима. Такође, став 2. члана 184. је у супротности са међународним стандардима и документима који за постојање кривичног дела трговине људима, када жртва има мање од 18 година, не захтева коришћење одређеног средства утицаја на вољу жртве (сила, претња, превара и сл.).

АСТРИНА анализа судских пресуда за 2020. годину показује да је од 22 првостепене пресуде, 13 пресуда донето прихватањем споразума о признању кривичног дела у смислу одредби чланова 313–319. Закона о кривичном поступку, што чини 59% од укупног броја првостепених пресуда. У 14 првостепених пресуда за чл. 184. КЗ, од укупно 22 лица која се наводе као лица која су се бавила проституцијом, само њих 7 формално има статус оштећених лица, док је осталих 15 лица (сва женског пола) без формалног положаја оштећених. Као закључак се намеће да доминантно особе женског пола, које пружају услуге у проституцији, у кривичним поступцима за кривично дело посредовање у вршењу проституције, члан 184. Кривичног законика у великом броју случајева немају формални статус оштећеног лица, а често ни сведока. Оне су у кривичним поступцима „невидљиви“ учесници без икаквих права, један број њих могу бити потенцијалне жртве трговине људима које су као такве непознате.

Од укупног броја оштећених (37) за сва кривична дела која су предмет анализе (трговина људима, посредовање у вршењу проституције, трговина малолетним лицима ради усвојења) 14 оштећених (38%) је било малолетно у време извршења кривичног дела. Од тог броја су 3 малолетна оштећена лица у поступцима пред Основним судом (кривично дело посредовање у вршењу проституције). Наведени подаци се односе на 2019. годину.

Пример који потврђује напред наведено јесте предмет о ком је одлучено у 2020. години. Наиме, анализом пресуде којој се одбија оптужба донете у 2020. години дошло је до преквалификације кривичног дела из чл. 388 у чл. 184. КЗ. Основно јавно тужилаштво је иницијално подигло оптужницу против једног окривљеног лица због извршења кривичног дела трговина људима у саизвршилаштву из чл. 388. ст. 1. у вези ст. 33. КЗ. Основни суд се огласио стварно ненадлежним, те су списи предмета достављени надлежном Вишем суду, након чега је Више јавно тужилаштво изменило оптужницу у оптужни предлог. Окривљеном је стављено на терет извршење кривичног дела посредовање у вршењу проституције у саизвршилаштву из чл. 184 ст. 1 у вези чл. 33. КЗ. Поступајући суд је примењујући повољнији закон по окривљеног који је важио у време извршења кривичног дела одлучио да је за кривично дело које му се ставља на терет наступила апсолутна застарелост кривичног гоњења и одбио оптужницу против окривљеног.

Уставни суд је 4. марта 2021. године усвојио уставну жалбу жртве трговине људима, АСТРИНЕ кориснице, која је у време извршења кривичног дела била малолетна и донео одлуку да је повређено право на забрану трговине људима гарантовано чланом 26 став 2 Устава Републике Србије, као и право на суђење у разумном року гарантовано чланом 32 Устава Републике Србије.

Надлежно Више јавно тужилаштво у Београду је изменило иницијалну оптужницу и у односу на два окривљена извршило преквалификацију кривичног дела трговина људима у дело посредовање у вршењу проституције из члана 184. став 2. у вези става 1. у вези члана 33. Кривичног законика.

Одлука Уставног суда указује на повреде позитивних прописа државе у односу на жртву трговине људима, непоштовањем мера превенције, заштите и помоћи. Суд није пружио ниједну меру заштите и помоћи оштећеној, иако је судско медицинско вештачење указивало на трауматизованост жртве и поред предлога пуномоћника оштећене када је у питању одређивање статуса посебно осетљивог сведока и начина испитивања. Такође, у одлуци је наведено да је погрешно примењено начело опортунитета, као и проблем у вези са преквалификавањем кривичног дела трговина људима у лакше кривично дело.

Уставни суд за конкретан случај закључује да ниједан новчани износ не може бити компензација за повреде људских права које је претрпела подносителка уставне жалбе, али досуђени износ нематеријалне штете, уз објављивање Одлуке у „Службеном гласнику Републике Србије“ јесте правично задовољење због утврђене повреде права из члана 26. став 2. и члана 32. став 1. Устава.

Из свега наведеног следи да се Коалиција преУговор залаже за укидање става 2. члана 184. Кривичног законика Републике Србије, а деца искоришћена у сврху проституције јесу жртве трговине људима у смислу члана 388. ст. 3 КЗ РС.

3.10. Злоупотреба службеног положаја, члан 359. КЗ

Предложене су следеће измене и допуне:

У члану 359. после става 3. додаје се став 4. који гласи:

„Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.“

У складу са предлогом, текст члана 359. би гласио:

- (1) Службено лице које искоришћавањем свог службеног положаја или овлашћења, прекорачењем границе свог службеног овлашћења или невршењем своје службене дужности прибави себи или другом физичком или правном лицу какву корист, другом нанесе какву штету или теже повреди права другог,
казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (2) Ако је извршењем дела из става 1. овог члана прибављена имовинска корист у износу преко четрестопедесет хиљада динара,
учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.
- (3) Ако вредност прибављене имовинске користи прелази износ од милион и петсто хиљада динара,
учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.
- (4) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе,
учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.

Образложење:

Корупција и организовани криминал сами и свако за себе појединачно гледано представљају глобалне проблеме и негативне друштвене појаве које стварају бројне негативне последице на цело друштво. Опасност и штетност за друштво, односно истовремена корист за организоване криминалне групе који могу да настану у случају извршења коруптивних кривичних дела од стране организованог криминала су практично немерљиве. Због тога је корупција данас један од најактуелнијих и најраспрострањенијих видова организованог криминала. Наиме, будући да се својим активностима и деловањима чланови организоване криминалне групе увек налазе се друге стране закона, организовани криминалитет тежи легализацији тих незаконитих послова. Тај циљ се најефикасније остварује уском повезаношћу и стварањем активне везе са појединцима из органа јавне власти, који са друге стране, злоупотребом јавних овлашћења (ради стицања приватне користи), омогућавају легализацију незаконитих послова чланова организоване криминалне групе. Предложеном изменом се иде за тим да се превентивно делује у циљу спречавања повезивања службених лица и организованих криминалних група, а нарочито против организовања појединаца који имају својство службеног лица у криминалну групу. Чињење појединих кривичних дела од стране организоване криминалне групе је већ препознато као тежи облик извршења бројних кривичних дела у Кривичном законнику.

3.11. Примање мита, члан 367. КЗ

Предложене су следеће измене и допуне:

У члану 367. после става 2. додају се нови ставови 3. и 4. који гласе:

„Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши или да не изврши службену радњу коју може, а не мора да изврши, казниће се затвором од две до дванаест година.

Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.“

Досадашњи ставови 3., 4., 5., 6. и 7. постају ставови 5., 6., 7., 8. и 9.

У складу са предлогом, текст члана 367. би гласио:

- (1) Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало извршити, казниће се затвором од две до дванаест година.
- (2) Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју би морало извршити или да не изврши службену радњу коју не би смело извршити, казниће се затвором од две до осам година.
- (3) Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши или да не изврши службену радњу коју може, а не мора да изврши, казниће се затвором од две до дванаест година.
- (4) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.
- (5) Службено лице које изврши дело из ст. 1. до 3. овог члана у вези са откривањем кривичног дела, покретањем или вођењем кривичног поступка, изрицањем или извршењем кривичне санкције, казниће се затвором од три до петнаест година.

- (6) Службено лице које после извршења, односно неизвршења службене радње, наведене у ст. 1. до 3. овог члана, а у вези с њом, захтева или прими поклон или другу корист,
- казниће се затвором од три месеца до три године.
- (7) Страно службено лице које учини дело из ст. 1. до 4. овог члана,
- казниће се казном прописаном за то дело.
- (8) Одговорно лице у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност, а које учини дело из ст. 1, 2. и 4. овог члана, казниће се казном прописаном за то дело.
- (9) Примљени поклон и имовинска корист одузеће се.

Образложење:

Предложена измена прописује одговорност за примаоца мита и у оним случајевима када службено лице тражи или прими поклон или другу корист да у оквиру свог службеног овлашћења изврши или да не изврши службену радњу које службено лице може, али не мора да изврши. Према актуелним одредбама члана 367, таква службена лица би у неким случајевима могла да одговарају за кривично дело општијег карактера (злоупотребу службеног положаја), а не и за примање мита. Предложене измене би то решиле.

Као пример упоредноправног решења које поједина питања овде поменута уређује на сличан начин наводимо одредбе „Казенског законика“ Републике Словеније („Uradna oseba ali javni uslužbenec, ki zase ali za koga drugega zahteva ali sprejme nagrado, darilo ali kakšno drugo korist ali obljubo oziroma ponudbo take koristi, da bi v mejah svojih uradnih pravic opravila uradno dejanje, ki bi ga tudi sicer morala *ali smela* opraviti...“). Наиме, у овом закону постоји кривична одговорност за примање и давање мита и када је подмићивање учињено у вези са службеном радњом које службено лице „може“ да учини (нема обавезу нити забрану у погледу те радње). Поред тога, предложеном изменом се иде за тим да се превентивно делује у циљу спречавања повезивања службених лица и организованих криминалних група.

3.12. Давање мита, члан 368. КЗ

Предложене су следеће измене и допуне:

У члану 368. после става 2. додају се нови чланови 3. и 4., који гласе:

„Ко службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши или да не изврши службену радњу коју службено лице може, а не мора да изврши, или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица,

казниће се затвором од шест месеци до пет година.

Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.“

Досадашњи став 3. постаје став 5.

После новог става 5. додаје се нови став 6. који гласи:

„Учинилац дела из ст. 1. до 3. овог члана који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено ће се ослободити од казне ако је дело учинио на захтев службеног лица или ради остварења или заштите својих права и интереса након што службено лице није извршило у прописаном року службену радњу коју је морало извршити.“

Досадашњи ставови 4., 5. и 6. постају ставови 6, 7, и 8.

У складу са предлогом, текст члана 368. би гласио:

- (1) Ко службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало извршити или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица,
казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (2) Ко службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју би морало извршити или да не изврши службену радњу коју не би смело извршити или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица,
казниће се затвором до три године.
- (3) Ко службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши или да не изврши службену радњу коју службено лице може, а не мора да изврши, или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица,
казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (4) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе,
учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.
- (5) Одредбе ст. 1. и 2. овог члана примењују се и када је мито дато, понуђено или обећано страном службеном лицу.
- (6) Учинилац дела из ст. 1. до 3. овог члана који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено ће се ослободити од казне ако је дело учинио на захтев службеног лица или ради остварења или заштите својих права и интереса након што службено лице није извршило у прописаном року службену радњу коју је морало извршити.
- (7) Учинилац дела из ст. 1. до 3. овог члана који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено може се ослободити од казне.

(8) Одредбе ст. 1, 2. и 4. овог члана примењују се и кад је мито дато, понуђено или обећано одговорном лицу у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност.

Образложење:

Предлог иде у правцу прописивања кривичне одговорности и за лице које да или понуди мито службеном лицу, и за посредника при таквом подмићивању, уколико је мито понуђено или дато како би се остварио утицај на одлучивање службеног лица у ситуацијама када службено лице нема ни обавезу ни забрану да учини службену радњу уопште или када нема обавезу или забрану да та одлучи на одређени начин. На овај начин би се решио садашњи проблем немогућности да се кривично гони за давање мита лице које нпр. подмити народног посланика да гласа за одређени законски предлог (јер је народни посланик слободан да гласа за или против или да не гласа уопште, па самим тим мито није усмерено ни на радњу коју „би службено лице морало извршити“, коју „службено лице не би смело извршити“ итд). Осим тога, ова инкриминација покрива и друге случајеве подмићивања у вези са одлучивањем на основу „слободног уверења“, то јест „дискреционих овлашћења“. Други пример који би се могао навести је онај када директор јавног предузећа, на основу својих овлашћења закључује уговоре о спонзорству спортских друштава на основу сопствене процене оправданости закључивања таквог уговора. Уколико прими мито да би закључио такав уговор, директор би свакако био одговоран за кривично дело злоупотребе службеног положаја. С друге стране, лице које је понудило или дало мито директору ради закључења спонзорског уговора у описаном случају би могло да кривично одговара једино као подстрекач. Трећи случај који се може навести је онај када је саобраћајни полицајац овлашћен да процени да ли је неко непоштовање саобраћајних прописа имало довољно елемената за подношење пријаве за саобраћајни прекршај или је довољно возача опоменути, па возач подмићивањем покуша да утиче на саобраћајчеву одлуку о томе. У свим наведеним ситуацијама је очигледно реч о подмићивању, али се на основу важећих одредаба КЗ гоњење не може предузети за кривично дело давања мита, већ само за злоупотребу службеног положаја, као општије дело из ове главе Кривичног законика.

3.13. Трговина људима, члан 388. КЗ

Предложене су следеће измене и допуне:

Иза става 10, додаје се став 11.

Члан 388, након измена, гласи:

(1) Ко силом или претњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем или примањем новца или друге користи, врбује, превози, пребацује, предаје, продаје, купује, посредује у продаји, сакрива или држи друго лице, а у циљу експлоатације његовог рада, принудног рада, вршења кривичних дела, проституције или друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављања ропског или њему сличног односа, ради одузимања органа или дела тела или ради коришћења у оружаним сукобима, казниће се затвором од три до дванаест година.

(2) За дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу учинилац ће се казнити казном прописаном за то дело и кад није употребио силу, претњу или неки други од наведених начина извршења.

(3) Ако је дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.

(4) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда неког лица, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година, а ако је наступила тешка телесна повреда малолетног лица услед дела из става 3. овог члана, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.

(5) Ако је услед дела из ст. 1. и 3. овог члана наступила смрт једног или више лица, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.

(6) Ко се бави вршењем кривичног дела из ст. 1. до 3. овог члана или је дело извршено од стране групе, казниће се затвором најмање пет година.

(7) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.

(8) Ко зна или је могао знати да је лице жртва трговине људима, па искористи њен положај или другоме омогући искоришћавање њеног положаја ради експлоатације предвиђене ставом 1. овог члана, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(9) Ако је дело из става 8. овог члана учињено према лицу за које је учинилац знао или је могао знати да је малолетно, учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година.

(10) Пристанак лица на експлоатацију или на успостављање ропског или њему сличног односа из става 1. овог члана не утиче на постојање кривичног дела из ст. 1, 2. и 6. овог члана.

(11) Ако је дело из става 1. овог члана учињено према више лица, отмицом, у оквиру криминалне организације, од стране службеног лица или лица од утицаја на нарочито свиреп или на нарочито понижавајућ начин или је наступила тешка телесна повреда, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.

Образложење:

У раније важећем Кривичном законнику постојала је квалификаторна околност по којој су између осталих службених лица и полицијски службеници који су умешани у трговину људима сносили кривичну одговорност. До сада у пракси није забележен случај да су полицијски службеници кривично одговарали и осуђивани за умешаност у кривично дело трговина људима, члан 388 Кривичног законика.

Коалиција прЕУговор се залаже за увођење кривичне одговорности службених лица и лица од утицаја који су умешани у трговину људима. У пракси се примењује члан 359 Кривичног законика, злоупотреба службеног положаја који није адекватан у овом случају, пре свега због тежине дела Трговина људима.

4. Предлози за додавање нових чланова

4.1. Глава 14. – Кривична дела против слобода и права човека и грађанина

Додаје се ново кривично дело у Глави 14. Кривична дела против слобода и права човека и грађанина, тако што се иза члана 145 (Неовлашћено објављивање и приказивање туђег списка, портрета или снимка), додаје ново кривично дело под називом **Злоупотреба снимка полне садржине, члан 145а**, које гласи:

- (1) „Ко без пристанка лица које се налази на фотографском, филмском, видео или другом приватном снимку полне садржине такав снимак преда или показује трећем лицу или му на други начин омогући да се са њим упозна, казниће се затвором од три месеца до три године и новчаном казном.
- (2) Казном из става 1. овог члана казниће се и учинилац који употребом рачунарских или других технологија направи лажни или преиначи постојећи снимак и исти употреби као прави.
- (3) Ако је дело из става 1. и 2. овог члана учињено путем рачунарске мреже или средстава информационих или других технологија или на други начин због чега је снимак постао доступан већем броју особа, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до три године и новчаном казном.
- (4) Ако су услед дела из става 1-3. овог члана наступиле тешке последице за оштећеног или је дело учињено према малолетном лицу, или је учињено од стране више лица или према више лица, или је предат, показан и на други начин учињен доступан снимак полне садржине која представља кривично дело, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година и новчаном казном.
- (5) Приватним снимком полне садржине сматра се снимак који приказује лице, полне органе, наго тело или делове тела лица које није дало пристанак за предају, показивање или на други начин чињењем доступним таквог снимка.
- (6) Гоњење за дело из става 1. овог члана предузима се по предлогу.
- (7) Снимци и посебне направе којима је учињено дело из ст.1-4. овог члана одузеће се.“

Образложење:

Предложеном изменом увело би се ново кривично дело злоупотреба снимка полне садржине означено чланом 145а, које припада групи кривичних дела против слобода и права човека и грађанина, а налази се иза кривичног дела 145 Неовлашћено објављивање и приказивање туђег списка, портрета или снимка.

Основни облик овог кривичног дела би постојао уколико учинилац, без пристанка лица које се налази на фотографском, филмском, видео или другом приватном снимку полне садржине, такав снимак преда или показује трећем лицу или му на други начин омогући да се са њим упозна, за шта је запређена казна затвора од три месеца до три године и новчана казна (став 1.). Иста казна је предвиђена и за случај када учинилац употребом рачунарских или других технологија направи лажни или преиначи постојећи снимак и исти употреби као прави (став 2). Тежи облик кривичног дела постоји ако је дело из става 1. и 2. учињено путем рачунарске мреже или средстава информационих или других технологија или на други начин због чега је снимак постао доступан већем броју особа у ком случају је предвиђена казна затвора од шест месеци до три године и новчана казна (став 3), као и ако су услед дела из става 1-3. овог члана наступиле тешке последице за оштећеног или је дело учињено према малолетнику, у ком случају је запређена казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна (став 3). У ставу 5. дата је дефиниција приватног снимка полне садржине, којим се сматра снимак који визуелно приказује лице које се бави стварним или симулованим сексуално експлицитним понашањем или који приказује полне органе или делове тела тог лица у сексуалне сврхе. Ставом 6. предвиђено је да се гоњење за дело из става 1. предузима по предлогу, док је ставом 7. предвиђено да ће се снимци из става 1-3. одузети.

Потреба за увођењем посебног кривичног дела, поред постојања кривичних дела из члана 144. и члана 145 КЗ РС, произилази из нужности да се ова врста забрањеног понашања учини посебно видљивим и посебно и прецизно регулише како би се створио делотворан правни основ за реакцију на све учесталију појаву злоупотребе приватних снимака полне садржине односно тзв. „осветничку порнографију“ која подразумева модеран друштвени феномен објављивања приватних снимака полне садржине. Иако до ове појаве најчешће долази поступањем од стране бивших брачних, ванбрачних или емотивних партнера злоупотребом приватних снимака који су начињени искључиво за личну употребу са партнером, као могући учиниоци могу се јавити и друга лица, а злоупотреба се може односити и на снимке који су настали без сагласности лица које се на њима налази или снимке који су лажни или преиначени употребом рачунарских технологија. Поред осећаја срамоте, узнемирености, страха или других негативних последица код оштећеног које се подразумевају, злоупотребом оваквих снимака по оштећеног могу наступити и теже последице које захтевају оштрије санкционисање (дуготрајне последице које могу довести до самоубиства, губитак посла, осуда околине и сл.). Имајући у виду тежину последица за оштећено лице, као и потребу да се потенцијалним учиниоцима укаже на друштвену неприхватљивост таквог понашања, предлог да се уведе ново посебно кривично дело овакве садржине може се сматрати оправданим, на шта указује и чињеница да је ово кривично дело уврштено у кривично законодавство бројних земаља.

4.2. Глава 15. – Кривична дела против изборних права

4.2.1. Финансирање политичког субјекта, чланови 156а и 156б

Додаје се ново кривично дело у Глави 15. Кривична дела против изборних права, тако што се иза члана 156. Примање мита, додаје ново кривично дело **Незаконито финансирање политичког субјекта, члан 156а**, које гласи:

- (1) Ко да или у име и за рачун политичког субјекта прибави средства за његово финансирање противно закону у вредности већој од педесет хиљада динара, казниће се затвором од три месеца до три године.
- (2) Ко прикрије извор или вредност средстава којима се финансира политички субјект, тако што да политичком субјекту средства која је за ту намену добио од другог, плаћа трошак активности политичког субјекта, прими накнаду за добра и услуге пружене политичком субјекту од трећег лица или пропусти да наведе податак о извору или вредности финансирања политичког субјекта у књиговодственој евиденцији или финансијском извештају, у вредности већој од педесет хиљада динара, казниће се затвором од три месеца до три године.
- (3) Ако су извршењем дела из става 1. и става 2. овог члана дата, примљена или прикривена средства у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.
- (4) Средства из ст. 1. и 2. овог члана одузеће се.

Иза новог члана 156а. додаје се ново кривично дело **Нарушавање права физичких и правних лица у вези са финансирањем политичког политичког субјекта, члан 156б**, које гласи:

- (1) Ко изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај, ускрати право или повреди на закону засновани интерес физичког или правног лица због чињенице или уверења да је дало прилог политичком субјекту, да је политичком субјекту продало робу или пружило услугу, односно у намери да спречи физичко или правно лице да да прилог, прода робу или пружи услугу, казниће се затвором од три месеца до три године.
- (2) Ко дело из става 1. учини на свиреп начин или претњом убиством или тешком телесном повредом или отмицом, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (3) Ако је извршењем кривичног дела из става 1. овог члана физичко или правно лице претрпело штету у износу већем од четиристо педесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.
- (4) Ако је извршењем кривичног дела из става 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или друге тешке последице, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година.
- (5) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт лица према којем је извршено насиље или је дело извршено од стране групе,

учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година.

(6) Ако је дело из ст. 1. и 2. овог члана извршено од стране организоване криминалне групе,

учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.

(7) Службено лице које учини дело из ст. 1. до 3. овог члана казниће се затвором од једне до десет година, за дело из ст. 4. до 6. овог члана казном затвора од пет до петнаест година.

Заједничко образложење за оба нова члана:

Са становишта јединства правног поретка пожељно је да сва кривична дела буду прописана у Кривичном законнику, што сада није случај. У Закону о финансирању политичких активности прописано је кривично дело (неименовано). Одредба гласи:

Кривично дело

Члан 40

Ко даје, односно у име и за рачун политичког субјекта прибави средства за финансирање политичког субјекта противно одредбама овог закона у намери да прикрије извор финансирања или износ прикупљених средстава политичког субјекта, казниће се затвором од три месеца до три године.

Ако су извршењем дела из става 1. овог члана дата или примљена средства у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.

Ко изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај или ускрати неко право или на закону засновани интерес физичком или правном лицу због чињенице да је дало прилог политичком субјекту, казниће се затвором од три месеца до три године.

Средства из ст. 1. и 2. овог члана одузеће се.

Први став актуелног члана 40. Закона о финансирању политичких активности, санкционише лице које у име и за рачун политичког субјекта прибави средства за финансирање политичког субјекта противно одредбама тог закона у намери да прикрије извор финансирања или износ прикупљених средстава политичког субјекта. Главни недостатак овог законског решења јесте то што као основ кривичне одговорности предвиђа тачно одређена намера починиоца, која је при том погрешно одређена. Намера за коју се може очекивати да постоји код незаконитих давања је у ствари сасвим другачија од оне која је инкриминисана – код донатора да остваре неки утицај на доношење одлука преко политичког субјекта којем дају прилог, а код политичког субјекта да прикупи средства потребна за спровођење својих активности. У оба случаја, прикривање извора и висине финансирања је само начин или средство да се до донације дође (нпр. зато што одређено лице уопште не сме да да прилог на основу Закона, зато што не сме да да више од законског лимита), а не сврха незаконитог подухвата.

Други став актуелне одредбе прописује већу казну у случају да су дата или примљена средства преко одређеног износа и није споран.

Трећи став актуелне норме прописује санкцију за лице која изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај или ускрати неко право или на закону засновани интерес физичком или правном лицу због чињенице да је дало прилог политичком субјекту. Ово решење је мањкаво утолико што предвиђа кажњавање само оних лица која дискриминишу или прете даваоцима прилога. Међутим, у истој ситуацији се могу наћи и лица која нису уопште дала прилог политичком субјекту, већ само постоји убеђење о томе код починиоца кривичног дела. Такође, једнако као и даваоци прилога, угрожени могу бити и пружаоци услуга политичким субјектима.

Уместо постојећег кривичног дела из Закона о финансирању политичких активности, ради превазилажења ових проблема, предложили смо уношење два нова члана у Кривични законик.

У новом члану 156а, за који се предлаже назив **„Незаконито финансирање политичког субјекта“**, предлаже се инкриминација лица која дају средства за финансирање политичког субјекта супротно закону у износу већем од 50.000 динара, као и лица која у име и за рачун политичког субјекта такву накнаду приме. У пракси, ова инкриминација се може односити на ситуације када неко умишљајно да или прими прилог у готовини преко наведеног износа знајући да је такав вид давања прилога није допуштен, ако неко да или прими прилог који прелази максималну вредност давања од једног лица знајући да то прелази законски лимит, ако неко да прилог иако је свестан да нема право да то учини јер спада у круг лица која не смеју финансирати политичке субјекте итд. За разлику од актуелног кривичног дела из Закона о финансирању политичких активности, на основу овог предлога не би се доказивало да је давање или примање средстава било скопчано са тачно одређеном намером (довољан је умишљај), али се, с друге стране, поставља минимална вредност датих или примљених средстава која је основ да би уопште постојала кривична одговорност. Износ од 50.000 динара је постављен као граница у том смислу. За одређивање овог износа нисмо пронашли адекватну аналогију у Кривичном законнику. Наиме, износ који се предвиђа за разликовање између „крађе“ и „ситне крађе“ у Кривичном законнику је веома мали (5.000 динара), па би одређивање тако ниског износа довело до могућности кривичног гоњења и у ситуацијама када је друштвена опасност настала због незаконитог финансирања политичких субјеката релативно мала. Прекршиоци правила у случајевима када је вредност мања одговарали би за неки од прекршаја из Закона о финансирању политичких субјеката.

Да би различити основи за кривично гоњење били јаснији, предлаже се раздвајање постојећег става 1. у два нова.

Док се у ст. 1. инкриминише свесно давање или примање средстава противно закону, у ст. 2. се предлаже инкриминација разних облика прикривања извора или вредности финансирања политичког субјекта. Изричито се наводе четири облика таквог прикривања.

Први облик је давање политичком субјекту средстава која су добијена од другог за ту намену, односно ситуације када један потенцијални давалац прилога, који нема право да лично финансијски помогне политички субјект (нпр. зато што би на тај начин прекорачио законску границу, зато што спада у круг лица која не смеју финансирати политичке субјекте или зато што не жели да се сазна да је он дао прилог) уместо тога своја средства расподелити другим људима, који се потом појаве као донатори политичког субјекта.

Други облик кривичног дела из овог става представља плаћање трошкова активности политичког субјекта као да су сопствени. Закон налаже политичким субјектима да сами плаћају трошкове својих активности, са сопственог рачуна. Изузетак представљају бесплатне услуге, то јест услуге које неко непосредно пружи политичком субјекту и које се као такве евидентирају међу примљеним прилозима. Овде се предвиђа санкционисање учинилаца који лажно прикажу трошак политичког субјекта као сопствени или као трошак трећег лица, на пример, када се оснивачу јавног гласила плаћа за емитовање огласа политичког субјекта, а код плаћања се приказује као да је у питању емитовање неких других огласа.

Трећи облик кривичног дела из овог става представља другу страну медаље претходно описаног јер предвиђа санкционисање лица која пружају услуге или испоручују робу политичким субјектима, а затим приме накнаду за те трошкове од трећег лица (нпр. политички субјект закупи аутобусе за превоз учесника митинга, а затим тај трошак аутотранспортном предузећу директно подмири власник локалне бензинске пумпе).

Четврти облик овог кривичног дела могу починити одговорна лица у политичком субјекту која умишљајно пропусте да наведу неки извор финансирања политичког субјекта у књиговодственој евиденцији или финансијском извештају, која наведу нетачан извор финансирања или нетачан износ. И у овом случају предвиђено је да кривична одговорност, за разлику од прекршајне, постоји само када је вредност прикривених средстава преко 50.000 динара.

У ставу 3. предвиђа се тежа казна у случајевима када је вредност датих, примљених или прикривених средстава преко 1.500.000 динара, а у ст. 4. је прописано да ће се незаконито прибављена, дата или прикривена средства одузети.

Предлогом новог члана 156б, који је назван „Нарушавање права физичких и правних лица у вези са финансирањем политичког субјекта“ прописано је да ће се казнити лице које изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај, ускрати неко право или повреди на закону засновани интерес физичког или правног лица због чињенице (или погрешног уверења) да је то лице дало прилог политичком субјекту, да је политичком субјекту продало робу или да му је пружило услугу. Овом одредбом се отклањају недостаци у постојећем члану 40. ст. 3. Закона о финансирању политичких субјеката.

Наиме, предвиђа се кажњавање лица која угрожавају права пружалаца услуга и продаваца роба политичким субјектима, а не само права давалаца прилога. Потреба за овако проширеном нормом произлази из чињенице да у пракси, лица која пруже неку услугу политичком субјекту уз тржишну надокнаду, могу бити једнако угрожена као и лица која им дају прилоге. И једна и друга пракса су једнако друштвено опасне јер угрожавају слободу пословања и отворено тржиште. Поред тога, предвиђа се инкриминација не само у ситуацијама када је неко угрозио права даваоца прилога или пружаоца услуге због чињенице да је овај дао прилог неком политичком субјекту или пружило услугу, већ и у ситуацијама када је угрожавање било мотивисано погрешним уверењем починиоца да је такав прилог дат или услуга пружена. Без обзира на то да ли је угрожавање права давалаца прилога и пружалаца услуга политичким субјектима засновано на намери да се оштети стварни или претпостављени давалац прилога/пружалац услуга, друштвена опасност је једнака и нема разлога да овај облик понашања не буде санкционисан на једнак начин.

Актуелна норма Закона о финансирању политичких активности предвиђа кривично гоњење само у ситуацијама се врши насиље или повреде права према лицима која су већ дала прилог. С друге стране, лако је замислити да иста ситуација може да настане и у време када прилог још увек није дат. Стога је неопходно да се пропише кривична одговорност учинилаца који примењују насиље, прете насиљем или угрожавају права и интересе физичких и правних лица како би спречили да та лица дају прилог за политички субјект. Сходно претходно датом образложењу, на исти начин би требало кажњавати и учиниоце који на недозвољен начин утичу на физичка и правна лица да не продају робу или да не пруже услугу политичком субјекту.

Предложен је и низ одредаба које се односе на тежи облик извршења овог кривичног дела. Ове норме су углавном осмишљене по узору на већ постојећа кривична дела, и то пре свега кривичног дела „Принуда“ из члана 165. Кривичног законика. Тако је предвиђено да ће бити изречена строжа казна ако се права финансијера политичких субјеката и пружалаца услуга учини на свиреп начин или претњом убиством или тешком телесном повредом или отмицом казниће се затвором од шест месеци до пет година.

Посебном нормом, која је осмишљена по узору на члан 336в, ст. 5. „Напад на адвоката“, прописано је да ће се строже казнити учинилац у случају да је физичко или правно лице претрпело штету у износу већем од четиристо педесет хиљада динара. У питању може бити штета настала тиме што правно лице или предузетник нису уговорили пружање одређених услуга политичком субјекту (због претње насиљем), али и у бројним другим случајевима одмазде због финансирања политичког субјекта или пружања услуга (нпр. раскид уговора, до којег иначе не би дошло).

Даље, строже казне се предвиђају и за случајеве када је извршењем дела (насиље) наступила тешка телесна повреда финансијера политичког субјекта или пружаоца услуге, или кад су услед разних облика извршења кривичног дела настале друге тешке последице (нпр. трајне последице по здравље донатора, стечај привредног субјекта).

Још тежи облик постоји када је услед извршења насиља наступила смртна последица или је дело извршено од стране групе, а најтежи када је кривично дело извршено од стране организоване криминалне групе.

На крају, предвиђене су строже казне од оних које би се иначе примениле, за случај када је учинилац кривичног дела службено лице.

4.2.2. Финансирање кампање за референдум или подршку народној иницијативи, чланови 157 и 157а

Додаје се ново кривично дело у Глави 15. Кривична дела против изборних права, тако што се иза члана 156. додаје ново кривично дело **Незаконито финансирање кампање за референдум или подршку народној иницијативи, члан 157**, које гласи:

- (1) Ко да или ко у име и за рачун организатора референдумске кампање или субјекта који води кампању за подршку народној иницијативи прибави средства за финансирање те кампање противно закону у вредности већој од стопедесет хиљада динара,
казниће се затвором од три месеца до три године.

- (2) Ко прикрије извор или вредност финансирања референдумске кампање или кампање за подршку народној иницијативи у вредности већој од стопедесет хиљада динара,
казниће се затвором од три месеца до три године.
- (3) Ако су извршењем дела из става 1. и става 2. овог члана дата, примљена или прикривена средства у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.
- (4) Средства из ст. 1. до 3. овог члана одузеће се.

Иза новог члана 157. додаје се ново кривично дело **Нарушавање права других лица у вези са финансирањем кампање за референдум или подршку народној иницијативи, члан 157а**, које гласи:

- (1) Ко изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај или ускрати неко право или на закону засновани интерес физичком или правном лицу због чињенице или погрешног уверења да је то лице дало прилог за референдумску кампању или кампању за подршку народној иницијативи,
казниће се затвором од три месеца до три године.
- (2) Ко изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај или ускрати неко право или на закону засновани интерес физичком или правном лицу због чињенице или погрешног уверења да је то лице продало робу или пружило услуге организатору референдумске кампање или кампање за подршку народној иницијативи,
казниће се затвором од три месеца до три године.
- (3) Ако су услед извршења дела из става 1. и 2. овог члана наступиле тешке правне или друге последице или штета у износу који прелази милион и петсто хиљада динара,
учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.

Образложење:

На овом месту се излаже предлог за формулисање два кривична дела, који представља унапређену разраду постојећег кривичног дела из Закона о финансирању политичких активности.

Унапређење се, пре свега односи на могући обухват кривичног гоњења, не само када је реч о претњама и насиљу примењеном против финансијера кампање, већ и према стварним или перципираним пружаоцима услуга и другим добављачима за потребе вођења таквих кампања. Када је пак реч о криминализовању незаконитог финансирања кампање, кривично дело би постојало једино у случајевима када је оно вршено у обиму који је прецизиран (преко 150.000 динара, односно преко 1.500.000 динара), а не и за било који износ.

С друге стране, уместо тачно одређене намере (која је у ЗФПА притом дефинисана на начин који не одговара увек мотивима кривца), радња кривично дела је постављена тако да се лакше може утврдити.

4.3. Глава 33. – Кривична дела против службене дужности

4.3.1. Непријављивање имовине и прихода или давање лажних података о имовини и приходима, члан 369а

Додаје се ново кривично дело у Глави 33. Кривична дела против службене дужности, тако што се иза члана 369. Одавање службене тајне, додаје ново кривично дело **Непријављивање имовине и прихода или давање лажних података о имовини и приходима, члан 369а**, које гласи:

- (1) Функционер и бивши функционер који не поднесе извештај о имовини и приходима након истека законског рока, а то је од њега затражио надлежни орган или је прошло више од 15 дана од објављивања информације да извештај није поднет,
казниће се затвором до три године.
- (2) Казном из става 1. казниће се функционер и бивши функционер који у извештају наведе лажни податак о вредности имовине или приходима иако је знао или је морао знати да је податак лажан.
- (3) Казном из става 1. казниће се функционер и бивши функционер који у извештају наведе други лажни податак или изостави податак који је био дужан да пријави, уколико је реч о информацији која указује на постојање односа зависности између функционера, односно бившег функционера и повезаних лица или на коришћење права која проистичу из вршења јавне функције.
- (4) Казном из става 1. казниће се функционер и бивши функционер који плаћањем обавеза у корист повезаног лица или фиктивним правним послом привидно умањи вредност своје имовине или прихода у вредности већој од 300.000 динара.
- (5) Ако услед радње из става 1., 2. и 4. овог члана у извештају не буде приказана имовина или приходи чија је вредност већа од 1.500.000 динара,
учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.

Образложење:

[Изменама из септембра 2021.](#) прецизиран је члан 101. Закона о спречавању корупције који прописује кривично дело непријављивање имовине или давање лажних података о имовини, тако што се радња овог кривичног дела проширује и на непријављивање прихода или давање лажних података о приходима. Она је нешто боља од пређашње, јер се сада инкриминише и непријављивање прихода и давање лажних података о приходима (а не само имовини). Међутим, као велики проблем у примени Закона јавиће се питање да ли је функционер одговоран за кривично дело или за прекршај, поводом истог кршења закона. Наиме, функционер који не поднесе извештај о имовини је то можда учинио у намери да прикрије податке о имовини и приходима, што је опис кривичног дела. Истовремено, у члану 103. Закона о спречавању корупције се предвиђа допуна (нова тачка 17), где се као прекршај предвиђа иста радња – неподношење извештаја о имовини и приходима у прописаном року, односно подношење нетачног или непотпуног извештаја. Разлика се огледа једино у намери (која се тражи за постојање кривичног дела). Међутим, ако функционер буде осуђен за прекршај због неподношења извештаја у року или због достављања нетачног извештаја он неће моћи да због исте радње одговара за кривично дело.

Кривично дело тренутно подразумева не само умишљај функционера, већ и постојање одређене намере да се прикрију подаци о имовини. Такву намеру није лако доказати у судском поступку, чак ни када је очигледно да је функционер прекршио закон.

На пример, функционер може тврдити да непријављивањем неке имовине није имао намеру да прикрије податке о имовини, већ да је до тога дошло због заборавности (то јест, без икакве намере), или да је то учињено у некој другој намери, а не у оној која је тренутно инкриминисана (на пример, да није имао намеру да прикрије вредност имовине већ да изрази протест против ове своје законске обавезе) и готово да не постоји начин да се објективно утврди да је намера била баш она која се кривично санкционише.

Са друге стране, актуелна норма је престога, јер се не прави никаква разлика у суштински различитим и неједнако битним ситуацијама у којима је функционер прекршио своју обавезу. Тако се, на пример, тренутно не прави разлика у односу на то какве је природе лажни податак (нпр. да ли је изостављен податак о некој имовини коју функционер поседује, да ли је погрешно приказана вредност те имовине и слично). Надаље, ако се доказивање постојања бића кривичног дела веже само за намеру да се прикрију подаци о имовини, у евентуалном кривичном поступку би могли остати некажњени функционери који неистинито наведу име лица коме су дужни или у односу на кога имају потраживања, функционери који не наведу да користе службени стан, податке о другим делатностима и функцијама које обављају итд.

Ти подаци могу бити и битнији са становишта циљева који се желе остварити Законом о спречавању корупције него подаци о имовини. На пример, судија који тачно наведе податак да дугује 100.000 евра, али лажно наведе да је то дуг који има према свом рођаку из Немачке, а у ствари је реч о дуговању које има према осумњиченом трговцу наркотицима, прикрива веома важан податак за утврђивање односа зависности.

Актуелном законском нормом нису обухваћени бивши функционери који такође по овом закону имају дужност подношења извештаја након престанка јавне функције, па нема оправданог разлога да се амнестирају од кривичне одговорности за ово дело, поготово када се узму у обзир одредбе које прописују овлашћење Агенције у контроли извештаја, могућност поређења имовинског стања са почетка и краја мандата и слично.

Надаље, будући да је неподношење извештаја у року већ прекршајно санкционисано одредбама Закона, требало би направити разлику према томе у којим ситуацијама се примењује прекршајна, а у којима кривична санкција. Функционер или бивши функционер који пропусти законски рок и накнадно достави извештај (са тачним подацима) треба да одговара прекршајно, а само онај који то не учини ни накнадно, треба да има кривичну одговорност.

У погледу кривичне одговорности, у предлогу који дајемо, одлучујуће чињенице које утичу да неко непријављивање имовине буде кривично дело а на прекршај јесте околност да је надлежни орган – Агенција за спречавање корупције – затражила од функционера да поднесе извештај, након што је утврдила да функционер није испунио своју обавезу. Алтернативно, за случај да се Агенција након уоченог кршења закона није обраћала функционеру, за постојање кривичног дела ће бити довољно да је испуњен објективни услов – да је у медијима објављена информација да функционер није поднео извештај, а да он то не учини ни у року од 15 дана од када та информација постане позната јавности.

На крају, треба рећи да постојећом кривичноправном нормом нису обухваћене све ситуације у којима функционер поднесе извештај у којем наведе целокупну имовину која се води на његово име али изостави податке о имовини коју по неком основу за њега држе повезана лица за време док је он дужан да подноси извештаје о имовини. До ове појаве може доћи на разне начине, на пример, тако што би јавни функционер финансирао плаћање куповине неке ствари, али би се као власник водило повезано лице (нпр. родитељи, деца, брачни друг). Друга варијанта је да функционер закључи фиктивни правни посао, којим се симулира пренос својине (нпр. у правном лицу), док функционер задржава стварно власништво.

НАПОМЕНА: С обзиром на то да су одредбе овог кривичног дела у директној вези са вршењем надлежности Агенције за спречавање корупције, требало би консултовати и представнике Агенције, како би указали на проблеме које актуелна норма ствара у пракси, односно на евентуалне проблеме до којих би довела решења из овог амандмана.

4.3.2. Незаконито богаћење, члан 369б

Додаје се ново кривично дело у Глави 33. Кривична дела против службене дужности, тако што се иза члана 369. „Одавање службене тајне“, и иза новог члана 369а, „Непријављивање имовине и прихода или давање лажних података о имовини и приходима“, члан 369а, додаје ново кривично дело **Незаконито богаћење, члан 369б**, које гласи:

- (1) Службено лице чија се имовина увећала током трајања и две године након престанка статуса службеног лица у износу који је двоструко већи од износа његових пријављених прихода у том периоду и не мањи од 20.000.000 динара, а које на захтев надлежног органа не докаже да је имовина увећана на законит начин,
казниће се затвором од најмање годину дана и новчаном казном.
- (2) Имовина за коју службено лице не може да докаже да ју је стекло на законит начин одузеће се.

Образложење:

Конвенција УН против корупције (Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против корупције – Сл. лист СЦГ – Међународни уговори бр. 12/2005), коју је и Република Србија ратификовала, као једна од одредаба наводи се и следећа (члан 20, Незаконито богаћење): *У зависности од свог устава и основних начела свог правног система, свака држава уговорница размотриће могућност усвајања законских и других мера које могу бити потребне како би утврдила као кривично дело, када се почини намерно, незаконито богаћење, односно знатно увећање имовине јавног функционера које он не може разумно објаснити с обзиром на његова законита примања.*

Предложена измена тежи успостављању кривичне одговорности не само „јавних функционера“ (који се изричито помињу у Конвенцији УН), већ и било којег „службеног лица“ у смислу Кривичног законика. То је у складу и са самом Конвенцијом, јер појам „јавног функционера“ подразумева знатно шири круг лица, који приближно одговара

појму „службеног лица“ у Кривичном законнику.²¹ С обзиром на природу овог кривичног дела, одговорност би постојала и за оне који су раније имали својство службеног лица (нпр. бивши јавни функционери).

Да би постојала кривична одговорност службено лице би требало да поседује, за почетак, имовину која је вредности веће од његових двогодишњих законитих и пријављених прихода. Затим, требало би да постоји захтев надлежног органа (нпр. Пореске управе, јавног тужилаштва, Агенције за борбу против корупције) да лице укаже на законите изворе прихода из којег је прибавило имовину о којој је реч или о другом начину стицања (нпр. наслеђе, поклон, зајам). У неким ситуацијама, упућивању таквог захтева претходиће анализа података који су већ у поседу државног органа – нпр. увид у податке о власништву над некретнинама и података о плаћеном порезу на приходе.

Новина коју би ова нова инкриминација донела у Србији је значајна за борбу против корупције. Међутим, она се мора посматрати у контексту већ постојећих прописа. Наиме, уколико би постојала сумња да је службено лице починило неко кривично дело из користољубља, онда би се водио кривични поступак за то кривично дело. Такође, уколико постоји сумња да је службено лице починило неко од озбиљних кривичних дела или неко кривично дело у оквиру организоване криминалне групе, оно би морало да докаже законитост стицања имовине, у складу са одредбама Закона о одузимању имовине стечене кривичним делом. Међутим, уколико не постоје сумња и конкретни докази који указују на то да је службено лице починило тачно одређену кажњиву радњу, постојали би разлози да се ово, ново кривично дело примени. Оно би се, дакле, могло применити у ситуацијама када, на пример, не постоји доказ да је цариник узео мито од одређене шпедитерске куће како не би наплатио царину, али постоји ситуација у којој тај исти цариник располаже имовином вредном 300.000 евра иако су му је укупна зарада од заснивања радног односа била мања од 100.000 евра, а при том није имао ни других законитих примања која би ту разлику могла да објасне, нити прихода по основу наслеђа, поклона и слично.

Норма се односи не само на законите, већ и на пријављене приходе. Да би се избегла кривична одговорност, потребно је испунити оба услова – и да је приход био законит и да је био пријављен. Неке обавезе пријављивања постоје за све грађане, односно за све потенцијалне починиоце овог кривичног дела (нпр. подношење пореских пријава). Међутим, постоје и обавезе које важе само за јавне функционере – подношење извештаја о имовини и приходима јавних функционера.

²¹ (а) “Јавни функционер” означава: (i) свако лице које врши законодавну, извршну, управну или судску функцију државе уговорнице, било да је именовано или изабрано, било да је она стална или привремена, плаћена или неплаћена, без обзира на ранг тог лица; (ii) свако лице које обавља јавну функцију, укључујући у јавном органу или јавном предузећу или врши јавну службу према дефиницији унутрашњег законодавства државе уговорнице и на начин како се примењује право те државе уговорнице у односној области; (iii) свако друго лице дефинисано у унутрашњем праву државе уговорнице као јавни функционер. Међутим, за сврхе неких посебних мера садржаних у Поглављу II ове Конвенције, термин “јавни функционер” може означавати свако лице које обавља јавну функцију или врши јавну службу према дефиницији унутрашњег законодавства државе уговорнице и сходно примени у односној области права те државе уговорнице;

Усвајање Закона о утврђивању порекла имовине и посебном порезу²² такође може бити од значаја за примену овог новог кривичног дела, али и за сагледавање потребе да се оно утврди. Главна разлика између концепта који је донео овај закон, и предложеног новог кривичног дела односи се на обухват. Закон о утврђивању порекла имовине и посебном порезу примењује у односу на било ког грађанина Србије. С друге стране, кривично дело би постојало само када је реч о службеним лицима (и доскорашњим службеним лицима). Имовина недоказаног порекла коју поседују службена лица би знатно пре него код других грађана могла да потиче од коруптивних активности. Закон о утврђивању порекла имовине дефинише да се под увећањем имовине подразумева позитивна разлика између вредности имовине физичког лица на крају у односу на почетак одређеног периода. Осим тога, он прописује да је на физичком лицу терет доказивања да је на законит начин стекло имовину у делу у коме увећање његове имовине није у складу са пријављеним приходима. Закон прописује и дужност Пореске управе да, ако се у поступку прописаном овим законом утврди да чињенице указују на постојање основа сумње да је извршено кривично дело, о томе обавесте полицију, Пореску полицију, јавно тужилаштво и друге надлежне органе. Међутим, уколико таква сумња (на конкретне криминалне активности) не постоји, Пореска управа неће обавештавати друге органе, услед чега евентуална кривична одговорност, након што буде наплаћен посебни порез, неће бити ни испитивана, а власник ће задржати једну четвртину имовине чије законито порекло није успео да докаже у поступку пред Пореском управом.

Увођење у правни систем новог кривичног дела омогућиће да се за сви будући случајеви незаконитог стицања имовине од стране службених лица адекватније казне, него што је то сада случај. За разлику од Закона о утврђивању порекла имовине и посебном порезу, чије поједине одредбе су спорне због ретроактивног дејства, ова одредба Кривичног законика би се примењивала на случајеве који се догоде након ступања закона на снагу. Такође, она омогућава да се пажња државних органа у појачаној мери усмери на потенцијалне учеснике у корупцији, што код Закона о утврђивању порекла имовине није случај. Тек увођењем овог кривичног дела у правни систем, остварују се и антикорупцијски циљеви које су предлагачи наводили приликом доношења Закона о утврђивању порекла имовине и посебном порезу. Наиме, с разлогом се може очекивати да ће се јавни тужиоци, приликом гоњења овог кривичног дела највећим делом ослањати на налазе до којих је Пореска управа дошла применом провера на основу Закона о утврђивању порекла имовине.

Битно је напоменути да у ситуацијама када службено лице није имовину стекло својом вољом, нити му је познато да је ту имовину стекло, кривична одговорност не би постојала, имајући у виду да је реч о кривичном делу које се гони једино када постоји умишљај. То је такође у складу и са Конвенцијом УН.

²² „Службени гласник РС“ број 18/20, 18/21

О прЕУговору

Коалиција прЕУговор је мрежа организација цивилног друштва основана ради праћења политика које се односе на преговоре о приступању Србије Европској унији, са посебним нагласком на поглавља 23 и 24. Циљ прЕУговора је да помогне да се процес приступања ЕУ искористи за остварење суштинског напретка у даљој демократизацији српског друштва.

Коалицију прЕУговор чине: [АСТРА](#) – Акција против трговине људима, Аутономни женски центар ([АЖЦ](#)), Београдски центар за безбедносну политику ([БЦБП](#)), Центар за истраживачко новинарство Србије ([ЦИНС](#)), Центар за примењене европске студије ([ЦПЕС](#)), [Група 484](#) и Транспарентност Србија ([ТС](#)).

Главни производ прЕУговора је [полугодишњи извештај](#) о напретку Србије у поглављима 23 и 24.

Активности прЕУговора можете пратити на [сајту](#), [фејсбуку](#) и [твитеру](#).

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Norway **KVINNA**
KVINNA

Израду ове публикације омогућио је Балкански фонд за демократију, програм Немачког Маршаловог фонда САД и Амбасаде Краљевине Норвешке у Београду у оквиру пројекта „ПрЕУговор за владавину права и ЕУ интеграције“.

Финансијску подршку у припреми публикације обезбедила је и Фондација *Kvinna till Kvinna*.

Садржај публикације је искључива одговорност аутора и не представља нужно ставове наведених донатора или њихових партнера.